

Biblioteca Centrală
Regională
Hirsova-Deva

Controverse

de Al. Piru

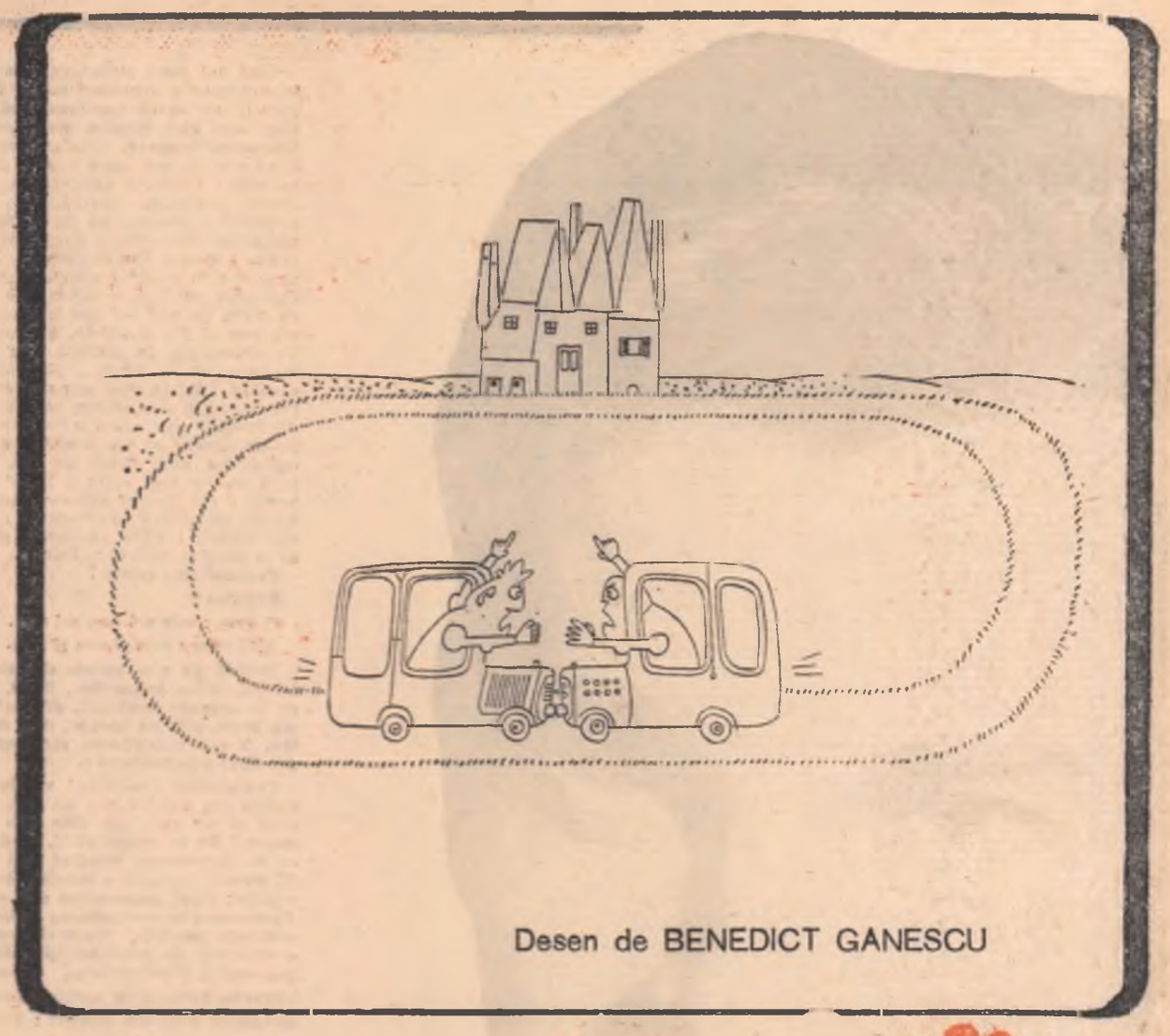
Jurnal American

de Eugen Barbu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
ANUL XI—Nr. 17 (313) ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● Simbătă 27 APRILIE 1968 ● 8 pagini 1 leu

Desen de BENEDICT GANESCU

Desen de MIHU VULCĂNESCU

SĂPTĂMINA

AHOTIMP

Anotimp al figurării roadelor, al presupunerii unui belșug viitor, primăvara își organizează sărbătorile sale ca pe niște anticipări ale împlinirii de mai târziu a vegetației aplecată deja spre pîrgurile verii. Inceputul lui mai, cînd culorile se stabilizează, cînd fructele evadează din scoarța copacilor spre lumină, are totdeauna un aer festiv. Gîndul merge înainte, anticipînd ieșirea dintr-o stare mai veche, embrionară, a naturii, imaginînd ogoare invlitate într-un galben toropitor, livezi luxuriante, copleșite de culori viete.

Intr-un asemenea decor, ziua muncii, a celor ce ostesc pe toate meridianele, are parcă o căldură secretă, izvorită din juritatea și calmul spațiilor de primăvară, din blîndețea văzduhului. Sărbătoarea a popoarelor, ea este o zi a încrederii în liniște, o zi a bilanțului și a privirii în perspectivă, o zi în care, bucurîndu-ne de izbînzile prezente, vedem proiecția în viitor a altora. După peste două decenii de trăire liberă și independentă, după două decenii de construcție socialistă, România ni se înfățișează în această lună mai în întreaga splendoare.

An de an am urmărit evoluția ei spre progres, ca pe un miracol ce prinde viață sub ochii și sub brațele noastre. An de an la debuturile acestei luni senine manifestațiile din marile piețe au fost pentru noi semnul entuziasmului cu care este construită o societate nouă peste temelii străvechi a țării. Simbol al trudei și al dorinței de mai bine a clasei muncitoare din toate unghiurile lumii 1 Mai este pentru noi, periodic, simbolul instaurării unui climat de viață modernă între hotarele patriei, simbolul biruinței socialismului într-un stat ce își făurește cu forțele sale propriu destin. Stau mărturie pentru aceasta aspectul nou al orașelor și satelor noastre, numărările întreprinderi industriale și agricole, dar mai presus de toate, stă mărturie noua condiție a omului societății noastre. Restabilirea demnității și libertății individului, cinstirea acordată calității de om laborios, folositor societății, sînt realizări ale orînduirii noastre pe care le celebrăm la începutul fiecărui mai. O clasă altă dată oprîmă care își organizează sărbătorile ca pe niște proteste vehemente împotriva unor rînduiri nedrepte își manifestă astfel în fiecare an bucuria de a trăi în libertate și liniște. E în această un suprem omagiu adus făuritorilor vieții de astăzi a României, o dovadă a încrederii față de viitorul ei luminos.

CULTURĂ ȘI LIBERTATE

de MIHNEA GHEORGHIU

Se împlinesc, duminică, douăzeci de ani de la arestarea profesorului Lucrețiu Pătrășcanu, teoretician al socialismului românesc, patriot și erou al clasei noastre muncitoare. După o detențiune ilegală de șase ani și un simulacru de proces, acest distins intelectual comunist, lăbit de întregul nostru partid, stămat pînă și de adversarii lui cei mai înverșunați, pierce, acis mișcînd, în celula ultimei sale închisori, care nu mai era burghezo-moștereașcă. Răspunderile pentru această faptă incalificabilă, riguros stabilite și expuse cu toată fermitatea în Hotărîrea Comitetului Central, cu privire la reabilitarea unor activiști de partid au fost aduse la cunoștința poporului. Reabilitarea lui Lucrețiu Pătrășcanu și a altor militanți de seamă al partidului, victime ale metodelor imorale și sălbatice, prin care un grup restrîns, îmbătăt de gustul puterii, a încercat să obțină conducerea și să-și mențină posturile în partid și în viața publică, a constituit obiectul importantei dezbateri despre etica comunistă, desfășurate în cadrul lucrărilor plenarei Comitetului Central recent încheiate. Pentru comunistii care au luat parte la această sesiune istorică, — eveniment unic și crucial în viața partidului, — această dezbateră reprezintă un moment incomparabil, fără seamăn într-o viață de om și o lecție memorabilă de umanism socialist, sursă de gândire revoluționară pentru un întreg viitor.

Făcînd lumină asupra unei pagini dramatice din istoria drumului glorios spre progres al poporului nostru, partidul și-a întărit prestigiul și autoritatea, contribuînd o dată mai mult, cu curaj și consecvență, la lupta pentru adevăr și dreptate înscrisă pe stîndardele sale de grele lupte și de neuitate victorii.

Condamnarea metodelor reprobabile și de mai multe

ori criminale de care s-au făcut vinovați autorii abuzurilor înfărate de Comitetul Central, demonstră în vîrul tuturor că meseria de abrutizare a omului profesată de colaboratorii abuzivi ai lui Alexandru Drăghici, este respinsă cu indignare de partid și de popor, și pusă pentru totdeauna la stîlpul infamiei. De la bun început, Hotărîrea arată că vinovații nu se pot confunda cu organele de stat chemate să vegheze nemijlocit la apărarea legalității socialiste și care sînt stimate de toți cetățenii.

Tragicul caz asupra căruia gestul justițiar al partidului vine să conchidă cu acest act reparator nu poate să nu ne evoce, în același timp, suspiciunile create de agendura brutală a ministrului de tristă memorie în vîndurile oamenilor de artă și cultură, care au influențat în chip dăunător și primejdios starea de răminere în urmă a multor sectoare ale creației noastre și în general a situației de pe frontalul ideilor.

Sînt, bineînțeles și alte cauze, dintre care unele s-au amintit, în aceeași plenară, în cadrul dezbaterilor privind dezvoltarea învățămîntului de cultură generală, profesional, tehnic și superior în Republica Socialistă România și despre care vom mai avea prilejul să vorbim.

Concluziile înalțătoare ale cesurilor acestei lungi confruntări care au exprimat cugetul curat și eroic al încercatului nostru partid comunist, s-au aliniat pe direcția ascendentă imprimată de Congresul al IX-lea al P.C.R. și de documentele fundamentale ce l-au succedat în ultima vreme, de îndrumările și îndemnulrile înflăcărate cuprinse în cuvîntările rostite cu telu-

(Continuare în pagina a 7-a)

ION IUGA IDEE DE ROȘU

Au rînduit pe deal bătrînii soarele pe ochi de scut și multe fecioare în vîrf de foc au închinat sărut, fecioare aspru spințecate de albe spade părintești să-nțoarcă pace-n ape zeii...

Pe deal părinții rînduți la masa de piatră țîn sfat; cu sînge scriu contur pe lespezi și-l hotărăsc contur de țară, flință, casă și botez, neflință și tăcere și nuntă-n toate, roșu dor și apă vie la țărni de ape, de cer, de piatră rostite-n limba pămîntului românește.

Și dealu se prefăce-n munți de veghe... La masa de piatră copiii stau în genunchi pe scutul tănuț și leagă munților numele lor Bogdan și Mircea, Ștefan și Mihai Horia, Iancu — Munți roșii prin noi noi noi.

IDEE DE GALBEN

Din foc am seos coroana ce mă arde și pace-n lan am așezat-o semn, cu sufletul am dăltuit, cu barde din soare poartă, flacăra, indemn;

pe frunții de fete-am rotunjit curună și în altar la ceas de cununie și-am îngropat-o-n cîmp de lună impliozii și explozii. Cum ne știe

cînd ne privim cu pași ușori de rază să nu rînim din cerul-i floare! În noi se-aprînde rugă și veghează trecerea flacăra — trecerea soare.

IDEE DE ALBASTRU

Din pietre de ape a tălmăcit albastrul și îl rosti iocană și ochi pentru deochi, prin Voroneț rotî un cer prin ger o inimă

și din albastrul ce-l rămase-n miini mama ne-a fesuț țigăruț la care zilnic noi primim și vîzului ei ne-nconjură, ne doare de-afta dor ce-l strigă-n noi iocană și ochi pentru deochi...

Prin noi ce rod de-albastre ape...!

DISTINGUO

Îndreptar pentru citirea lui Proust

Fiziologic vorbind, Proust vede, simte și se comportă femeiește. O invizibilă „justă postură”, monument de volane, dantele și panglici, asemnătoare cu rochia ducese de Luxemburg sau a Odetei de Crécy, ieșite la plimbare, îi emasculează deopotrîv viața și formula artistică. Această „eroare a naturii”, prin care nici bărbatul și nici femeia nu ajung să se pronunțe decîzîv în aceeași ființă, devine la Proust interes chiar pentru dubla anomalie erotică.

Critici destui au pus în vedere substratul biografic, pe care romancierul și l-a folosit, ca să analizeze relațiile specioase dintre Albertine Vinteuil și prietena ei Andree sau dintre Charlus și tîdelul Morel. În deosebi Sodome et Gomorrhe, din seria „împulpii pierdut”, e romanul acestor deviații fizio-psihologice. Și, după biografii, ale căror cercetări se autoriză de la subiectivitatea declarată a romancierului, nici Albertine Disparue, romanul iubirii lui țirești pentru o femeie, n-ar fi decît disimularea narativă tot a cunoscutei anomalii, Albertina fiind de fapt un Albert bine identificat; pe care Proust doar l-a travestit femeiește, așa cum natura pe el însuși, mai mult Marcelină decît Marcel, îl deghizase dimpotrivă ca bărbat.

Căci, oricîtă indeterminare caracterologică am desluși în biografia lui, clima de feminitate este în primul rînd decisivă. Ea decide altă formă internă a operei, ipostaza proustiană a sensibilității, cit și forma imediat aparentă, ipostaza stilistică. Condiția socială a femeii burghize transpare în materia și atitudinea de viață, care susțin interesul dîntii al acestei literaturi. Fără griji economice, fără îndatoriri practice nici pe rază gospodărească, supraveghîndu-și modic îmbrăcămintea și ieșind din casă pentru reuniuni mondene, pentru mici excursii igienice sau cel mult pentru vilegiaturii estivale, Proust trăiește într-un sedentarism compensat imaginărilor, specific feminin.

El participă din plin la un moment social, cînd nobilimea de sine, împetrîtă cu una produsă de o istorie mai recentă, acceptă din constrîngere contacte cu marea burghezie, care ea însăși acceptase de la un timp vizitele intelectualiilor și ale artiștilor, dar observația lui literară cade dintr-odată asupra interioro-arelor acestei lumi, asupra cadrului domestic în care ea însăși trăia tot sedentar.

VLADIMIR STREINU

* V. „Luceafărul” din 17 febr. 1968 (Feminitatea lui Proust).

(Continuare în pagina a 7-a)

Cind doi poezii structuralmente deosebiți se întinlesc în explorarea aceluiași motiv liric, analiza prin comparație se arată spectaculoasă pentru ultimul venit. Dar, mai ales, pentru progresele actuale din estetica lirismului modern. Confundare de Nichita Stănescu: Cine ești tu, cel care ești, // și unde ești, când nimic nu este? / Născut dintr-un cuvânt îmi duc înțelesul / într-o pustietate divină, // Intreb dacă sint, dar strigătul / nu se rupe de mine, // și una cu ei rămân, adăugind / desertului singurătate, // Cu harul vrunei silabe / unesc din înțepenie, într-una, / goliurile sfereice în alte goluri / aldoma lor, și fără de margini, // Fixitatea nefiintelor mereu o clatin, / într-un azi etern cu aură de vid — mă rog să fii, de mine însumi / mă rog să fii, Arată-te, și Psalm de Tudor Arghezi: Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere / Și te pindesc în timp, ca pe vinat, / Să văd: ești soimul meu cel căutat? / Să te ucid sau să-genunchi a cere, // Pentru credință sau pentru tăgadă, // Te caut dirz și fără de folos. Ești visul meu, din toate, cel frumos / Și nu-nvărnesc să te dobor din cer grămadă, / Ca-n oglindirea unui drum de apă, / Pari cind a fi, pari cind că nu mai ești; / Te-nțezări în stele, printre pesti, / Ca taurul sălbatice cind se-adapă, Singur, acum, în marea în poveste, / Cu tine am rămas, și mă măsor, / Fără să vreau să ies birutor, / Vreau să pisăp și să urlu: „Este!”.

Psalmul este erotic?
Religios?
O voce: este ori una ori alta.
Altă voce: este și una și alta.

Deabia de aici putem discuta despre Poezie. De la ambiguitatea sensurilor. Spus, într-un limbaj curent, de la sugestia multiplă, dilematică. Cu univocuri, poezia mare nici nu începe, nici nu sfârșește. E doar cîntec. N-are perenitatea metempsihozei semantice. Sau are doar una recitativă.

Panteismul Psalmului se dovedește echivoc: Ca-n oglindirea unui drum de apă, / Pari cind a fi, pari cind că nu mai ești. Dar cine are doba a fi? Dumnezeu? De ce neapărat el, cind poezia — să se observe — nu îl concepe integrat nici în apă, nici în pământ. Ci numai compară o inexistență cu altă inexistență; se explică. Deci, panteismul aici este o formă metaforică. Ea concurează la confundarea subiectului sau a mai multor subiecte posibile. (Toamna această, confundare complexă de reverberații afective și conținute ale poemului). Echivocitatea termenilor, a panteismului iluzoriu, formal, în special, conturează, cum spunem, imaginea unui alt subiect: Ești visul meu, din toate, cel frumos / Și nu-nvărnesc să te dobor din cer grămadă. Sau: Te-nțezări în stele, printre pesti. Ca taurul sălbatice cind se-adapă. Osimilația simpatetică între gingașie și virilitate sugerează tentația unui vis erotic, a unei defulări sexuale. E mai discretă însă tentația spre o iubită ideală, cerească, însă dorită carnal. Este tentația unui păgîn, halesinat de vedenia seves a femeii. De aici și tipăritul final, psalmul și primitiv: Vreau să te pisăp și să urlu: „Este!”.

Psalmistul lui Arghezi duce pe ameri povara cosmică a iubirii neajunse. Psalmul se sustrage de la mistic, este, în orice caz, psalmul cel mai puțin mistic.

Dar sub acest unghi, interpretarea poemului nu este posibilă metodologic fără poezia lui Nichita Stănescu. Ea poartă în titlu echivalentul liric al conceptului modern de lirică: ambiguitatea. Confundare a lui Nichita Stănescu se subordonează într-un fel acestei vizuni estetice contemporane, motorului interior care determină unei poezii, peste timpuri diferite, interpretări diferite. Nu gusturile (sau nu alți ele) sugerează registru divers al interpretărilor, ci această calitate a spiritualității poetice de a confunda sensurile. Confundare este teorie și, în același timp, poezie în sine. Înainte de toate însă este un lirism rafinat.

Dar dacă am îndrăznit (sau nu) să sustragem Psalmul sentimentului religios ce cu atât strădanie ai amuzimi-

tate i se atribuie de către metodologia critică tradițională (Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Mihail Petrovici, O. S. Crohmăliceanu, Dumitru Micu) atunci, din același punct de vedere al ambiguității, mistice poate fi și Nichita Stănescu. De ce Confundare n-ar fi o somărie adresată divinității: „Arată-te!”? Această interpretare este simplă și s-a epuizat de fapt odată cu enunțarea frazei. Confundare mai poate fi o poemă dedicată iubitei necunoscute și dorite, chiar dacă adresarea se face disimulată la genul masculin: Cine ești tu, cel care ești, // Și unde ești, când nimic nu este? Interpretare e posibilă, rememorând obsesiile liricii sale.

Mă gândesc însă la o altă descifrare a poeziei de față tocmai pentru a demonstra nu înfățișarea sugestiilor

Dintr-odată însă sistem planșaj într-un spațiu aristotelic. Într-un spațiu vizionar, abstractizant, diferit de verbul robust al lui Arghezi. Spațiul îi deosebește și îl definește. Mai ales temperamental. Nichita Stănescu e un rafaelit, un Orfeu abstract: Tudor Arghezi un teluric, aspirând la condiția intimă a universului.

Poetul din Confundare mișcă sfera lumii prin cuvinte, dar nu prin toate. Numai prin cele ofice? Cu harul vrunei silabe / unesc din înțepenie, într-una, / goliurile sfereice în alte goluri / aldoma lor, și fără de margini. Sugestia infinitului cosmic mișcat, intererat, deplăsat într-o grandioasă proiecție de enorme sferă străvezii, poetul însuși fiind una din ele sau toate deodată, este, cred, evidentă. Înținsele platforme: „pustietatea divină”, „desertul singuratic” nu

CRONICA LITERARĂ

de M. N. Rusu

CONFUNDARE

poetice (ambiguității), ci posibilitatea ei, posibilitatea veridică a confundărilor care, în paranteză fie spus, nu depind numai de receptor, ci de măiestria emită, torului, mai ales. Aici aria confundării sensurilor este vastă, vizionară, față de aceea din Psalm.

În Confundare poetul nu se arată timorat de o posibilă suprapunere, supraexistență, într-un cuvânt de povara divinității. El pornește de la leza (introducerea termenul conștienți că inefabilul poeziei pierde) că „nimic nu este”. O demonstrează însă — aici se naște acei spații multiforme al poeziei, al sensurilor ei — prin condiția sa de creator. În primul rând recunoaștem modelul preferat al poetului: ființele sînt doar cuvinte, la fel și lucrurile. E o vagă reminiscență biblică, (de ce nu și orific?) pe care N. Stănescu o răstălmăcește. Nu există decti cuvintul, vocabula poetică. Ea naște filozof. Nimic altceva în jur: „pustietate divină”, adică un înflorit de pustietăți, de spații. O pustietate rarefiată — aceasta este senzația chemată de adjectivul „divină”. Cind poetul vorbește, niciodată n-o face despre alții, el despre sine, întrucît alții sînt în sinea lui: Intreb dacă sint, dar strigătul / Nu se rupe de mine, // și una cu ei rămân, adăugind / desertului singurătate. Intervine o notă de tristete, Solipsismul unei sublimități. El sugerează inutilitatea acțiunii poetice, dar și utilitatea suferinței însingurate, ce numai astfel se vede mai acut pe sine. Treptat se infiltrează simbolul deștinului poetic, al înalului ce peregrinează într-o pustietate divină, într-un teritoriu metafizic, spre sine însuși. El este un principiu activist-derivat din acei Născut dintr-un cuvint îmi duc înțelesul, echivalent cu conținutul Luceafărului — un principiu activist față de singurătatea exterioară, de neurlijonarea cu ea și cu sine El creează propriile sale imperii.

sînt decti corespondențele terestre, existențiale, ale infinitului, ale universului populat de goluri sfereice în alte goluri. În centrul lor stă poezia. El mai poate mișca nefinitele, adică timpul, însoțindu-le spre moarte dinspre azi spre ieri, atribuindu-le o mișcare ce înseamnă timp. Situat decti într-un asemenea peisaj cosmic vizionar pe care el pare a fi stăpîn datorită forțelor sale oculte, poetul se roagă de ceea ce îl este necunoscut, de Dumnezeu, suprapunere etc., să existe, să se arate; dar stupoare: Poetul se roagă lui însuși; de propria sa înfructiferă ce îl poate fi necunoscută ca alcătuiră cosmică, fantastă, ce poate fi fata nevăzută a lui Dumnezeu, demingr eie: mă rog să fii, de mine însumi / mă rog să fii. Nuanța dramatică e sesizabilă. Poetul își cunoaște forțele, dar nu se cunoaște la chip pe sine. „Arată-te” și strigătul la care nu mai are nimeni a-l răspunde, poetul confundându-se cu divinitatea (alciuzind-o), necunoscutul, logosul etc.

Astfel demontată arhitectura sensurilor din Confundare, ea ambiguităzază eventuala mistică a poemului. Poetul este egal cu orice for suprem lui. El este tot atât de supranatural ca supranaturalul. Solipsismul creatorului este perfect încheiat. Este inangibil (Eminescu). E tangibil doar cind se îndolește de propria sa existență, și nu de a necunoscutului divin. De aici, drama autocunoașterii. Poetul lui Nichita Stănescu are orgoliul Viziunii. Psalmistul lui Arghezi n-a avut orgoliul creatorului modern care stăpînește lumea prin cuvinte, care poate construi alta ideală, ca la întia și a Genzei. Nici n-a intenționat acest.

Recitîți ambele poeme pentru a refaca atmosfera distrusă de subsemnatul.

* Nichita Stănescu: Oul și sfera, E.P.L., 1967

À propos de... À propos de... À propos de...

SPORT

SUGRUMĂTORUL

Ura! Ura! Ura!
Fotbalul e salvat! Vorbesc foarte serios. Manajeri, antrenori, jucători, spectatori, telespectatori, remediu a fost găsit! Nu e nici o exagerare. Recunoașteți că dacă o mai înțeam așa, cu dulceața vieții, cu alintării și tras de tricou nu era nici o sfîrșită! O glesnă umflată, o tibie ruptă în două ca o surcea? Fleacuri! Un genunchi scos din loc? Joc de adormit copii! Un nas jultit, o mină răsucită, o mușcătură de obraz sau un ghiost? Astea-s din vechiul arsenal al răfușliilor! Pe vremea lui Bindea și Schwartz mai mergeau, dar acum se poartă ceva nou!

Noul val în fotbal a lăsat cramponul, a lăsat talpa clasică și pumnul la stoma. Depășite, cum totul se depășește în viață și e depășit. Undeva, aiurea, un jucător a apărut pe teren cu o lamă de ras între dinți. Recunoașteți că e ceva... De aici pînă la șis, pînă la halebară, pînă la topor și numai un pas. O să-l facem și pe ala! La Milano un spectator l-a chiorit pe un jucător cu o monedă, metodă subtilă, de precizie, de finețe. La noi se dă la cap cu sticla de suc de roșii, de drojdie și de vișior. Ce-i drept în materie de tir nu s-a mers prea departe. Mai rămîne bolovanul de riu, blocul de marmoră și chiar vreo coloană de biserică. Ia gîndiți-vă: să mori sub un stilp de la Adormirea Maicii Domnului! Face! Nu e banal, domnule, nu e așa cum și-ar cădea un ghioveci de flori în cap de la etajul al III-lea! Praștia, țeava de suflat, arcul și pușca cu lunetă se experimentează deocamdată pe poligoane secrete. Ce-ar fi să vii, de pildă, cu o bombardă la teren și să tragi. Buuum! Fleoșc! Ce efecte pitorehnice, ce ghihrlande de iarbă, mă rupi șalele cuiva, e un spectacol! S-ar înghesuși lumea, ar mai lăsa tablele taman cînd intră Ionescu în careu... Omul, în definitiv, vrea să se distreze și de ce nu s-ar distra? Ia gîndiți-vă că lui Datcu, în loc de un balon de piele i-ar trimite unul din tribună o ghiulea printre degete... Ce surpriză, ce precizie, ce stîng ar curge! Ar mai lăsa lumea sifoanele, ar lăza pietricelele și-ar trece la rachete. Unde pui instrucția militară la zi, unde pui viteza de reacție la portarii în cauză... Recunoașteți că există și avantajele...

Dar să n-o luăm razna și să nu ne îndepărțăm de la subiect. De cîrind pe stadioanele noastre și-a făcut apariția Sugrumătorul. Nu, nu glumesc deloc. Nu e vorba nici de King-Kong, nici de Noserfatur, nici de Dracula, ca să nu mai vorbesc despre Frankenstein. Nu, el se numește banal Tîmpănarul! Filmul de groază experimental a avut loc în urmă cu vreo două săptămîni pe la Tirgu-Mureș, dacă țin bine minte, într-un meci banal. O extremă oarecare, auziți năstrușnicie, a vrut să treacă pe lângă individul în cauză. Zis și făcut! S-a înfotat o dată, s-a înfotat de două ori, a fentat, a dat să zburde și-atunci s-a sculat gorila din fundalul respectiv și să te ții scenă ca în filme! Lume ca la urs, să vezi și să nu crezi! A scris și în ziare. Cititorii au luat-o drept glumă, dar clubul nu s-a jucat, l-a trimis pe pitecantor la vestiar, s-a dispensat de serviciile lui și-acum probabil că respectivul meditează în vreo cușcă din parcul zoologic local la metode mai caline...

Asadar, fotbalul e salvat!
O să avem senzații tari!
Sugrumătorul a descins printre noi!
Ce avantaj pe presă! În loc de pliciteștural buletin de luni: La Iași nici un gol! — Patru morți în careu! La Constanța în loc de: Pe aci nu se trece — Strangulatorul și-a făcut datoria! La Timișoara cum ar suna o atacronică în felul ăsta: Sugrumătorul o să-și facă datoria și de data asta? Pregătiți Salvearea! Să tot citești asemenea comunicate. În loc de goluri, oameni cu gîtul rupt! De ce 1—0 pentru cutare cînd se poate concretiza și altfel? Scor final în derbyul X i patru porți contra trei! Unde pui gradul de prosperitate la care ar ajunge serviciile de pompe funebre, unde pui dezvoltarea genului oratoric cu ocazia serviciilor de înhumare, unde pui tragismul născut în jurul fotbalului?
Ura, ura, ura!
Fotbalul a fost salvat! Sugrumătorul și-a făcut apariția pe arenele noastre!

E. B.

P.S. Felicitări ziarului „Sportul” pentru admirabila inițiativă de a reînvia tradiția derbyurilor școlare. Dacă e să exceptăm „Știința” celelalte ziare s-au făcut geloase, că plouă și nu au suflat un cuvint despre partidele puștilor. Au oamenii treabă cu faptele diverse! Ce contează un gînd frumos!

Dansul focului

Ultimul capitol din cel de al doilea volum al romanului este un fel de postfață de autor perfecționată, un lung comentariu explicativ, pe care autorul are generozitatea de a ni-l dăru. Așa că, dintr-un anumit punct de vedere, puteți renunța la lectura acestei cronichete, și la a oricărei alteia. Ne propunem în cele ce urmează, numai să aducem acele completări pe care autorul, neputîndu-se depăși pe sine și ieși din coincidența obiectivă cu propria operă, nu le-ar putea emite probabil niciodată.

Romanul este nu numai formal vorbind, divizat în două volume, deoarece fiecare dintre ele are o structură diferită. Ca un numitor comun, se poate degaja natura confesională a amîndorura. În primul dintre ele vorbește exclusiv un personaj denumit Laurențiu, arhitect aflat temporar într-un oraș de provincie care are prilejul să simtă și deci să teoretizeze ael cuvint inefabil care la noi este uritul, care, în alte limbi se poate pronunța, tot intraducibil și tot inefabil, la noia, sau la nausee. Este vorba în fond, de o stare existențială provocată de pliciteșeală și eșecuri pe plan profesional, social și erotic. Asta pînă în momentul cînd o va intîlni pe Raluca, fecioara liceancă de 17 ani, acaparatoare și capricioasă, mincinoasă și nehotărîtă, cu care arhitectul de treizeci de ani va executa un vast program de pedagogie sentimentală de natură pur platonică. În finalul acestui volum, arhitectul va fi părăsit, pentru un inginer șantierist, fără motive justificabile; important este că, pentru dînsul iubirea este un mijloc de depășire a unei crize și unor complexe, și în același timp, o probă pentru a demonstra că există un neprevăzut al comportării sentimentelor și forțe ale întîmplării prin activitatea cărora toate acele imagini despre propriile trăiri considerate solide se dovedesc a fi destul de labile.

Volumul al doilea este constituit dintr-o rețea de confesiuni, datorate unui mare număr de personaje care se referă la aceleași situații, medii, personaje, evenimentele fiind probabil petrecute chiar simultan, paralel, intersect, disjunct. — aceleași evenimente fiind privite pe de altă parte, din perspective diferite, prin intermediul pozițiilor pe care personajele le ocupă în sistemul de relații contractate. Volumul este împărțit pe „acte”, și colecția de confesiuni ale diversilor indivizi este menită a lumina nu totalitățile adevărații; ci adevărurile parțiale, a lumina disponibilitățile persoanelor pentru polyvalența erotică, și pentru a ilustra anumite teorii științifice, sociometrice. Ni se explică desigur, cit de relative sînt adevărurile, cit de falacioase sînt actele exterioare și cit de complicată și contradictorie e ființa al cărei interior e solicitat de informația exterioară; cum poate deveni ea nu o unitate omogenă, ci o sumă de atitudini. Asadar, Andrei Petringanaru cu Raluca, Andrei Petringanaru ca fost admirator al actriței Veneta care este căsătorită cu regizorul Cezar Farmaza care, într-o bătărie care a lăsat-o înscărnată, Ahile pretendentul refuzat de Raluca, dar nu de tot, Elena care contractează o pasiune pentru Stelian care este căsătorit cu Adina; etc. Sintem de fapt în fața unui număr de personaje integrabile în cupluri care se fac, se desfac; a unor grupuri mai vaste de tip rafinat în triunghi, în patrat, cu atracții și respingeri, grupuri stabile, spontane,

grupuri profesionale, grupuri bazate pe factorul afecțiune. Evident, cele patru posibilități fundamentale de situare a individului în grupuri: atracție, respingere, indiferență, ignoranță etc. etc. Prin capitolul final, aflăm de altfel, destul de explicit intențiile scriitorului, care a vrut pur și simplu să illustreze teoria grupurilor aplicată în sociometrie de compatriotul nostru american J.L. Moreno în trece cele două războaie mondiale. Și continuată pînă astăzi, de vreme ce Traian Filip o amintește și pe Mary Northway. Evident, apar toate implicațiile în plan filozofic, psihologic, etc. literar fiind, folosite și ceva mijloace specifice arhetelor sociologice cum ar fi bunăoară dialogul-anchetă, sau transcrierea unor dialoguri interpersonale pe pagini întregi. Procedul a mai fost utilizat, de către un Henry Green care a scris romane bazate exclusiv pe dialog și anchetă.

Evident, intențiile programatice ale autorului nu apar decti spre sfîrșitul cărții; căci, pînă la capitolul final ne aflăm în fața unui dintre acele romane compuse într-un dulce stil moldavo interbelic de o fadoare cu totul ieșită din limitele comunului. Pagini întregi de teoretizări searbade asupra amorului, delcogării de tot felul, lirism giandularul teatralizat, trenă epici, dialoguri de o banalitate fără cur. Apoi, o exasperantă citare de nume, opere și situații care să explice niște biețe pașuni incolor, citate franceze, latine, englezești. Aflăm desigur, ce legătură este între Moll Flanders și o situație în care apare Raluca. Pamela, dra. Salle, Bardem regizorul, donna Diana. Kant, Boetius; ce a zis Chesterton, cum explică Jaensch o anumită situație, Newton, Roentgen, Watt, Lafcadio și Gide, Carlo Montella, Berenice și E.A. Poe, Rio Escobido, Dra. Iulia, Visul unei nopți de vară, Luna la Caribe, ce spun idealisții despre frumos, ce spune Cernișevski, Malaguetia cu Los Paragayays, Grigorescu pictorul, Noptile Cabiriei, Celini, Vauvenargues, alți pictori favoriti la pag. 148, „caci așa cum scrie Sainte-Beuve...”, poeta indiană Lala Lallied, Praxiteles, Macedonski, Eminescu, Arghezi, ce spune Rafael, cum e cu Adolphe de B. Constant, Pirandello, Anatole France, Dante, Platon, „dapă cum scrie Balzac...”, Vico Torriani, Coralie din Iluzii pierdute, etc. etc. Încă alte sute de nume, ne dau impresia că autorul a vrut să scape de greutatea fișelor de trimiteri, citate, comentarii, etc. adunate de-a lungul timpului în procesul de instrucție personală și i-a introdus în acest „roman” pentru a le folosi într-un fel. Apoi, tonul sentențios, afectat și pretios, lirismul sociometrizat, senzația acută de searbăd, searbăd, searbăd...

Nu mai amintim de acel capitol final, lecție aplicativă hazlie, bună pentru o societate de populiaritate. După cum știm, sint cărți care pot produce exemple pentru teorii și altele, care sînt construite după elementele unei teorii; această carte nu este deocamdată, nici una nici alta; ea este un simplu epos, o schiță de roman pe care un autor onest l-ar fi păstrat o vreme spre dospire prin sertare. Cineva al cărui nume îmi scapă, pornind de la niste fragmente ale cărții, publicate într-un periodic literar, teoretiza succesele prozei noastre experimentale. Dar ce eroare! Romanul este experimental, dar un experiment eșuat, căci preliminarile experimentului au fost greșite: a-ți propune aplicarea unei teorii fără să ai și mijloacele artistice, talentul necesar, este un fapt dezoriu. Dacă Zola a aplicat teoriile fiziologice și trinitățile tainiene și a supraviețuit, aceasta se datorește faptulul că era un scriitor de mare talent;

dacă același lucru pe care Traian Filip vrea să-l facă și nu reușește, i-a reușit deplin lui Lawrence Durrell în Alexandria Quartet, aceasta se datorește desigur faptului că de manciurier englez a gîndit litera teoria grupurilor sociometrice, adaptîndu-i structurile și motive literare adecvate. Atunci ce poate fi acest roman? Eseiștic? Poate, în măsura în care tot ceea ce trebuie justificat într-un fel intră în categoria eseisticii. Experimentalism? Desigur: un comitet de savanți ai astronauticii care ar trimite în cosmos o rachetă de o sută de tone pentru a vedea cum se comportă în spațiul extraplanetar un borcan cu dulceață de gutui, ar face din multe puncte de vedere un experiment similar.

Vopsește-ți părul castaniu

Valentin Raus, autorul acestei culegeri de nuvele, aparține acelei numeroase categorii de prozatori mai tineri sau mai pensionari despre care spunem că este important de văzut cum vor evolua după apariția primului volum. Dacă ar fi un necunoscut, sau dacă ar trimite revistelor producțiile sale cu pseudonim, desigur că ar fi încadrat la paragraful „Continuă să perseverezi și mai trimiteți!”. Dar așa cum s-a întîmplat, el este autorul unui volum de nuvele tipografiate...

Care nuvele trădăză gustul pentru notația seacă, pentru naturile primare simple, pentru universul șantierului sau pentru acela al satului contemporan. Mai bună dintre piesele culegerii este desigur prima, Jocul miresei, publicată, dacă memoria nu ne înșală, acum vreo zece ani în Tribuna. Este de fapt, un fel de întimplare încadrabilă la rubrica Diverse. Un bogătan avar își însoară fiul vitreg cu o exmorișă pe care o lăcase înscărnată, care fiu se spinzură. Naratiunea se derulează în tonul obiectiv, aspru și dialectal, specific prozei ardelen. Urmează apoi, o serie de alte bucăți în genere simple fapte notate, fără interpretări: Căețul cu spirala, N-ai să știi niciodată, Nouăsprezece bade. În Comora, un conflict mediocru între două caractere opuse, declansat de o iubire comună; o simplă poveste a traictoriei unei relații profesionale care ar fi putut deveni relații sentimentale, în Liorica, unde se face vizibil același comentariu economic, dorința de a pune rapid în temă cititorul. Apoi, altele, la fel de mediocre: Zborul întreprins, Tînărul de pe dig, Hotărîrea. În familie, Vopsește-ți părul castaniu, și tot restul tablei de materii.

Evident, simplitatea poate schema schematicul, și, cum adeseori s-a putut teoretiza de către critici, nu arta este cea care impune schematicul pentru că pur și simplu, realitatea este schematică. Deoarece încă nu am ajuns la acest grad de rafinament, vom aprecia acest volum ca unimitor de mediocre.

MARIAN POPA

Corrigenda. În locul barbarismului „semivirtuțiile” din titlul romanului trecut (care nu aparține decti unei erori tipografice) se va citi binecunoscut „virtuțiile”.

Odată cu Leonid Dimov a apărut mai tînărul Mircea Ciobanu (născut la 13 mai 1940 în București, licențiat al facultății de limbă și literatură română), discipol și el al lui Ion Barbu, poet asadar ermetic, dificil, pe alocuri ininteligibil, lipsit de fan- tezie plastică, deși primul său volum, *Imnuri pen- tru nesomnul cuvintelor* (E.P.L., Luceafărul, 1968) are pe copertă o ilustrație proprie, suprarealistă.

Ceea ce trebuie remarcat la Mircea Ciobanu este un mimetism superior care-l îngăduie să exercite, ca un fin interpret, orice partitură, de pildă pe

idei de verticalitate? Și totuși acest ciclu e mai izbit decât cel care-l urmează (*A zbură*) și mult mai sugestiv decât ciclul de vagi corespondențe fol- clorice Moartea lui Făt-Frumos (Făt-Frumos blind apa-morților, ademenit de Ileana Cosănzeana, pă- trunzind în tărîmul tinereții fără bătrînețe și al vieții fără de moarte și în pădurea de scald din „valea-ducerii”, revenind apoi printre semeni cu calul său năzdrăvan).

Cele mai bune versuri din cel de al patrulea ci- clu care dă și titlul volumului se referă la virtu-

auz. // Voi singera sub săbii din ce parte? / aici voi sta ori dincolo-n genuchi? / Invazia durerii din ce unghi / va duce-n singe albe vești de moarte? / O, de s-ar ști. Mișcarea încercată / n-ar lua cu ea și zodia cu pui — / pierditul iar și-abia răscumpărată / de ultima încredere-n statul / „O, fețele trimise înainte / de-a fi căzut în somn și de-a fi pus / la stîlp vădat, sub frîngii și cuvinte / o, fețele vederii mai presus — / deasupra lor în zori să nu s-aplice / măritul ochi dat albului enorm, / eu trebuie s-alerz să nu adorm / sub zid lătrat ori nins de brumă rece // Dar cel ce după somn a șters de ceață / pe malul mării palide figuri / suite din adînc la suprafață / cu aurul meduzelor în guri?

Orice tentativă de exegeză sau de căutare a unei chei a cifrului metaforelor ar fi zadarnică, singura observație posibilă fiind că poetul a intuit acel principiu al poeziei care, după G. Călinescu (părerea a fost examinată în legătură cu poezia lui Simion Stoilnicu), constă din sterilizarea sentimentului prin tehnică. G. Călinescu adăuga însă totdeauna că „dacă viața lirică este absentă, orice sfortare for- mală este inutilă, stilul fiind atunci o tencuială pe pereți de sticlă”. Desigur, tehnica lui Mircea Ciobanu nu e un simplu înveliș exterior, cu toate acestea senzația de tenunitate a fluxului emoțional nu poate fi în întregime înlăturată. Lucrul se constată mai ales în poemul care dă titlul volumu- lui, *Patimile*, în 23 de secvențe (389 de versuri). Curioasă idee la un poet de expresie atât de reți- nută de a reface raportându-se la propria persoană, epopea lui Klopstock, foarte laudată, ce-l drept, de contemporani, deși pretindea Lessing, necităta de nimeni: (*Wer wird nicht eines Klopstock lob- ben? Doch wird ihn jeder lesen? — Nein. / Wir wollen, was er erhoben / Und fassiger ge- lesen sein.*)

Stilul lui Mircea Ciobanu la aici o turnură studiat oraculară, psalmodică: *Impas de voci și dat pe mîna serii / coboară treapta-urii. Sub Tre- pecuzul / dreptatea coridoarelor alungă — / la locul zis Al tragerii la sorți / te-asteptă ei cu gleznele-n lagună; // și ce ra fi e sama împletirii / și ce va fi e suma celor patru / căldorii spre cheile cupolei / cînd jos genuchii cad în alceole. / Acolo unde vin cadra- nul spume / rotirea-n loc și-storocirea la curbă. / bolnav: de viață fie altul / și ceața gurii altuia să lase / semn alb că e la ceasul ogîndirii. // „Ales din zece, Nouă plină afară — / str: gol și-nconjurat nu mai stînt singur. / Gol stau și-auscult din creștet pîd-n tîlpi / cum ghețuri se dislocă amînindu-mi / de lucrari care rup fragile-ntinderi. // „Neîndurător cu ochii, aer pur — / și dacă nu mai pot spera o ceață / nici altul, Doamne, nu mă mai pot da / cînd gol, cînd palid, redevin treptat / ce-am fost cînd apa, soarele și lutul / o sarcină cu moartea mă purtau / în numele descoperirii — amin.*

În totalitatea sa poemul e afectat sibilin, fals, proba- bil expresia unor experiențe depășite.

CONTROVERSE

de Al. Piru

POEZIA DIFICILĂ

Ion Barbu (*Balanță în echilibru*): *La campeni de reci simetrii / acolo, în aza egală, / în singele bra- țului sting / cel drept cînd o sulită spală — / amiaza balanței rămasă / în piscul aceluiași loc / ascunde-ndoieli și captează / la centru un cer echi- voc... sau pe Lucian Blaga (Prezență): *Trădat de zăpezi îmi spune / izvorul. Curînd va fi orb. / Nu vezi? subterane lagune / prin guri de nisip îl absor. // O piatră de prund vei rămîne / sub brusturi și n-ai să mai simți / curentul treptat cum te-aruncă / în dăți nevăzute și zimți... ori, în fine, pe Bacovia, (*Echilibru*): *Cînd uit că devin, și o oră / Mă strînge-ntre ziduri și prag, / Prin parcuri luare aminte / Trudite statui îmi atrag / O, dansul pe care-l încearcă-n / Văzduhul prea dens le spori / Nesomnul rotîndu-se-n cearcîn / Și trista-ncercare de-a fi.***

Se poate spune că poetul și-a făcut foarte bine mina, că a învățat perfect meșteșugul și că are intuiția limbajului poeziei pîrînd a spune, aseme- nea muzicii, ceva despre univers. Dacă însă stărîm să înțelegem rațional ce anume vrea să spună Mircea Ciobanu, atunci ne aflăm în fața unei in- descifrabile enigme și, recunoscînd mereu excelența expresiei, sintem nevoiți să conchidem că poetul a exclus, probabil după canoanele poeziei pure, orice conținut. De altfel ce cîntec s-ar putea dedica fi- rului cu plumb (acesta e primul ciclu al volumului),

țile lirice ale cuvintelor, vii chiar dacă nu sînt rostite: *Cuvinte, nerostite, voi, ocale, / alunecrii sub grațuri, de argint, / ca niște fete simțete, care goale / pe fîrm aleargă albe, ispitind.*

Interesant este notată senzația de amuțire pe care poetul o are în fața lucrurilor ce, în aștep- tarea numirii lor, pîndesc ca niște fiare: *Fără voi, cuvinte, singur stau și-arunc / lucrurilor — haită — soapte deșirate, / și mă simt sub botul lupilor, prelung, / fără nici o torță, prăbușit pe spate.*

Ca exemplu de maximă dificultate a exprimării se poate da invocația din poezia *Pe seted trup*, unde femeia este strigată cu un cuvînt din sunet care sperie și-alungă / și-n care, totuși, cîntece de- vin / ca tîndări reci de gresie ce suie / în sferic strai spre perlele de crin / din deslușirea-n aer pară verde, / a izului de castor sau elan / și-a blîni moi-roșcate care-și pierde / în ceață dîra saltului viclean...

Dîndu-și parcă seama că femeia n-ar fi în stare să înțeleagă acest limbaj, poetul alege în cele din urmă tăcerea și sărutul: *Dar în tăcere cred că niciodată... / pe neted trup sărutul mi-l arunc.* Dificultatea crește în al doilea volum *Patimile* (E.T., 1968), compus din foarte frumoase poeme de emoții decantate, care sună plăcut urechii, fără să putem descoperi undeva vreun sens. Totul e egal de citabil: *A fi or nu. Jos, vorbă de acasă — / un pas mai mult încearcă pînă sus... / De cei ce vor și bat cu talpa-n scară / sporeac la număr trepte-le-*

V I T R A L I U

Reportaj de buzunar

SCRISOARE

Lui O.

Ultimul număr (4) al revistei *Ateneu* se re- marca printr-un sumar bogat: articole, inter- viuri, anchete, recenzi- zii, cronici, retrospective, traduceri, proză, poezie etc. și prin buna funcționare a criticilor de permanen- ță, Constantin Călin la *Cronica poeziei*, Vlad Sorianu la *Cronica prozei* și George Genoiu la *Cronica dra- mei* — nume ce au reușit să atragă aten- ția asupra cuvîntului lor critic. Considerăm o inițiativă remarcabilă pe urmele prerati- ficilor de gazetărie literară experimentate de G. Călinescu la *Jurnalul literar*, publi- carea de ample texte filozofice. S-a început cu Kierkegaard, frag- mente din cap. 1 al lu- crării *Noțiunea de teamă*, prefațate de V. Sporic și traduse de poetul Mihail Sabin. Sperăm că se va con- tinua cu altele. For li se alătură și traducere- rile din *Eugen Ionescu* novelistul, aspect mai puțin cunoscut citito- rului român. O mai vi- vantă punere în pagină a altor materiale cite poate cuprinde numărul *Ateneului* n-ar avea decât de sport percuția revistei.

acest ciudat fenomen nici o semnificație? N. Rădulescu-Lemnaru profesor — Ploiești

Celuloid se întitulează volumul de piese într-un act scris de Iosif Naghiu și predat E.P.L.

În *Gazeta literară* (de joi 4 aprilie) la rubrica din pagina a doua „Cărțile săptămîni”, G. Dimisianu o- norează proza recentă ipărită a unor scriitori cu o sumedenie de „perle fineșime”, vor- ba lui Caragiale, din care extragem următoarele: „Lectura celor două volume face (?) sesizabile deosebirile” (n.n. a face sesizabilă o deosebire? Și corect e: sesizabilă?) o strictă relație despre locuri și oameni, valori de artă și civilizație, istorie, monumente... (n.n. Școlarii învață a scrie corect: despre locuri și despre oameni, despre valori... și despre civilizație, despre istorie, despre monumente...

cont (?) propriu ale edițiilor (n.n. Ediția face și „prospecțiuni, pe cont propriu”? „Prospecțiune. Ansam- blul cercetărilor pe teren” și în laborator pen- tru a descoperi „Eco- mitele de rocă”; vezi *Dicționarul Acad.*);

placabilității se instau- rase (?) parcă defini- tiv. UN CITITOR

Volumul de versuri ai Norei Iuga aflat sub tipar la E.P.L. se numește *Vina* nu e a mea.

În revista suedeză *ORD och BILD* (Cu- vînt și imagine) numă- rul 1 a.c. a fost publi- cată poezia de Maria Banuș, Marin Sorescu, Florin Mugur și Petre Stoica. Traducători: Gunar Harding și Pe- tre Banuș.

Cenaclul literar „George Bacovia” din București a editat al doilea caiet al său de versuri purtînd titlul *Antologie* și cuprin-

români și străini. Al șase- lea spectacol al Stu- dioului de poezie din stagiunea 1967-68 va avea loc luni 29 aprilie 1968, ora 20, în Stu- dioul de concerte al Radioteleviziunii. Re- citalul își propune să omagieze poezia maes- trului Alexandru Phi- lippide. Vor recita: Forj Etterle, Dan Nas- ta, Ludovic Antal, Mir- cea Dalaban, Con- stantin Codrescu, Dana Comnea, Octavian Co- tescu, Matei Gheor- ghiu, Dinu Ianculescu.

Agenda cenaclului *Lobis*

Luni 22 aprilie, în Cenaclul *Lobis* proza lui Bucur Crăciun a trezit un interes deosebit. Cele trei schițe citite au surprins auditoriul prin frumetea interpretării unor elemente folclorice din lumea satului ardelean. Luînd cuvîntul A. Sandu, Marin Tarangul, Sergiu Vărgaru, (cu rezerve respinse Radu Serafim) au subliniat umorul și detașarea de povestitor autentic cu care Bucur Crăciun transfigurează universul co- pular. Sânziana Pop remarcă fantasticele ca do- minantă, apropierea de pictura naivă; iar Gheor- ghe Achile distinge o modalitate modernă de sugerare a unei realități specifice naționale.

Poezia citită de Ion Popa Argeșanu a fost prim- ită destul de rece (Clăbîr, Mihai Miroiu, Radu Serafim, Ion Dulgheru, Ion Tutunea, Marin Tar- angul) suferind de un retoricism al expresiei poe- tului; nu i s-a recunoscut decât mici oaze ale im- aghinației poetice.

— Ce dorești? a întrebă-o. — Tovarășe director — i-a replicat tî- năra — eu am fost c...

Directorul a sărit în picioare, a ocolit biroul, a tras un scaun și-a pofțit-o: — Ia loc, fetițo.

Tînăra s-a angajat pe șantier, apoi s-a calificat sudoriță (mai multe amănunte n-are rost să dau, doar o ultimă scenă n- ea, consumată la vreun an de la prima: fata a venit la el, i-a cerut voie să-l sărute pe frunte „ca o fiică” și i-a declarat: „Dacă v-aș spune, tovarășe director, că vă iubesc, ați zice o-am rămas ce-am fost. Și-a părăsit biroul).

Știi, dragă prietene, cită repulsie am fată de cuvintele mari și, în general, scri- sorile îți impun parcă o suprascîltare a cuvintelor. Ori — amîndoi am încercat să descifrăm asta — cuvîntul are și el epi- dermă, sistem nervos, așa că-i mai precaut să-l lășăm în pace, nu însă înainte de a-ți lămuri rațiunea secretă a acestor rînduri: îmi pare rău după anii aceștia șapte care s-au scurs, îmi pare rău de tînrul care-a renunțat atît de ușor la dreptul de-a fi acum acolo, pe șantier, martor la turnarea primei jarje de oțel, îmi pare rău de știrile venite din „Eldorado-ul gălățean (ah! tî- nerii puși, atît de naiv, pe rele) Dar știm amîndoi că, la urma urmei, părărite de rău nu sînt decît căpșușala bucuriei.

MIHAI STOIAN

Tovarășe redactor șef,

În numărul 14 (1121) din 5 aprilie 1968 al gazetei *Contemporanul*, la *Cronica literară* semnata de Nicolae Manolescu, a apărut acest pasaj, atribuit de critic semnatului a- cestor rînduri: „N. Rădulescu-Lem- naru după ce a „colin- dat pămîntu-n lung și-n lat / Și-a/m/săvir- șit atîtea fărădelegi (cum se autorecoman- dă), s-a gîndit să pu- blice o Primăvară tir- zice...” (Artificialul /m/ barat nu există în textul ti- părit al cărții).

Catre cititorii

Redacția revistei noastre își invită cititorii, indiferent de profesune, să depisteze și să co- munique adresele exacte și orice fel de date posedă în legătură cu casele care au un trecut istoric (fie că au fost locuite de scriitori, pictori, oameni de știință etc.). Vom publica, pe măsura verificării și confirmării informațiilor primite, lista acestor case demne de a fi știute și ocrotite perman- ent.

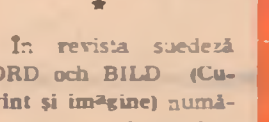
mai atît: cartea, în- trată în librării după data de 15 februarie 1968, s-a epuizat la Ploiești în trei zile, iar din librăriile bucureș- tene a dispărut în zece zile, în timp ce Lectu- rile infidele tipărite în anul 1966 continuă să-și aștepte cumpără- torii, exact în aceleași librării din care cartea mea a fost asaltată de cititori. Să nu aibă pentru un critic literar

„Numele Ioanei O. îl întînec (?) pe coperta culegerii de schițe pe care am parcurs-o (?) cu sentimentul că mă aflu în fața (?) unei ro- cații literare. Nu încă pe deplin structurată... încă nelimpetă” asu- pra (?) mijloacelor (?) celor mai proprii — dar construind cu in- demnare (?) scene umane, știind (?) să facă (?) a demara (?) narațiunea spre a o conduce prin canale (?) sinuoase...” (n.b. G. D. aproape că s-a întrecut pe sine: întîlneste un nume pe o copertă, parcurge o culegere de schițe, nu cu piciorul, cu ochii, ci „cu senti- mentul că se află în fa- ța (?) unei vocații”?) Și acea vocație „nu e structurată” pe deplin, „e încă nelimpetă”?) Vocație „nelimpetă” a- supra mijloacelor pro- prii? Or fi acelea mij- loace de expresie? Cri- ticul este... eliptic, după toate celelalte! Vocația „construind scene u- mane”?) Vocația „ști- înd (?) să facă a de- mara narațiunea spre canale sinuoase”?) De- marează autovehiculele — dar narațiunea?! „Povestirile nu profi- lează (?) eroi...” (n.n. Amintim criticului de vorba: Ori te poartă... ori vorbește cum ție e portul); așa încît se poate spune, în conclu- zie, împreună cu criti- cul, „Sentimentul (?) im-

zind poeme scrise de membrii cenaclului. Într-un Argument care deschide *Antologia* se spune: „A trecut mai bine de un an de la apariția primei cu- legeri de versuri a ce- naclului nostru. Eram o mină de oameni. Sin- tem acum peste stă.”

Intr-adevăr cei 71 de colaboratori ai Antolo- giei, prițre căre, ală- turi de nume cunos- cute, ca Agatha Grigo- rescu-Bacovia, Dinu Ianculescu, Ion Th. Ilea, apar și unele „ui- tate, ca, de pildă, Ion Molea, Emil Vora, Geo- rge Păun, Al. Șerban, precum și o întreagă pleiadă de tineri și mai puțini tineri — Florica Bațu, Ion Dancu, Iuli- an Gheorgh. D. Ichim, Marilena Oboroceanu,

Gramatica nu face ra- bat redactorilor-șefi adjuceți de la Amfi- teatru). „Sentimentul dominant care îl în- cearcă în ipostaza de căldor” (n.b. Școlarii învață la capitulul despre acuzativ: senti- mentul pe care îl în- resimt. A încerca un sen- timent e frauzfuzism). „Tablourile sale făcîndu-ne (?) martorii într-un ori-

ticul G. D. versul: „Lung prile de vorbe și de ipoteze”?) „Să apară astăzi iar nu în urmă cu zece ani. (n.b. Corect: cu zece ani în urmă = acum zece ani. Nu: „în urmă cu”; cf. „Olga pe care cu cinci ani în urmă o văzusem” — C. Ngr.); „Volumul reprezintă una din (?) prospecțiunile (?) im-

Recitalul Alexandru Philippide

Seznamăm laudabila inițiativă a Radioteleviziunii de a prileji întîlnirea cu versuri ale poezilor noastre altfel decît pe calea undelor. Studioul de poezie, recent înființat, a oferit pînă acum pu- blicului cîteva specta- cole care au beneficiat

Emil Liptac, Adela Mărculescu, Ion Mari- nescu, Florian Pittiș, Maria Rotaru, Silviu Stănculescu, Traian Stănescu, Rodica Tapa- lagă. Regia artistică va fi semnată de Con- stantin Săbăreanu, re- dactor al anterioroelor manifestări de aceeași natură, ilustrația mu- zicală aparținînd tîn- rului compozitor Ște- fan Zoror.

de aportul unor actori cunoscuți, spectacole constituite în urma unor excelențe selecții din operele poezilor

de aportul unor actori cunoscuți, spectacole constituite în urma unor excelențe selecții din operele poezilor

Actiunea piesei se desfășoară în zilele noastre. Maria e în picioare cu spatele spre public, admirându-se într-o oglindă mare cu ramă de lemn aurită. Poartă o rochie albă, poate rochia ei de mireasă. Vorbește în oglindă unor invitați imaginari.

MARIA — Dragii mei prieteni, o sută la număr, vă mulțumesc! Vă mulțumesc că ați răspuns invitației mele pentru a o cunoaște pe soția mea, pricina atitor violente certuri de familie. S-a vorbit de o megalomanie: „auzi domnule, boierul Alexianu să ia de nevastă pe fata din casă, să-și piardă într-ait demnitatea!” (Maria se oprește brusc din monologul ei. Rămâne câteva clipe nemișcată, apoi ca omul care a comis o confuzie de neiertat își lovește fruntea cu palma. Se întoarce spre public. Glasul îi devine trist, iar fața ei exprimă dezamăgirea). — Iartă-mă bătrâne crăi! Te rog iartă-mă! Doamnă, să confund eu aniversării! Am îmbătrânit și m-am ramoluit... (își pregătește o cafea în care timp continuă să vorbească). — Nu dragul meu, astăzi nu este într-adevăr a 52-a aniversare a nunții noastre ci al 18-lea an de când m-ai părăsit pentru todeauna... Ce confuzie dezagreabilă! (cu ibricul în mână se apropie de oglindă și se examinează îndelung). — Am îmbătrânit, nu mai sînt decît o babă zbîrcită, o jucărie stricată. Și totuși trăiesc (după o altă pauză) — Oo, e zece!... Ce-o să zică Paraschiva dacă mă vede în rochia asta? Trebuie să mă schimb, să-mi pun rochia neagră de dantelă. Chiar acum. (Se aude un vals de Chopin. Rămâne câteva clipe nemișcată, furată de muzică, schitează chiar câțiva pași, fredonînd melodia. Deodată se oprește în mijlocul camerei, speriată ca un copil prins asupra unui lucru nepermis) — Iartă-mă Ioane! Memoria mea nu mai e bună de nimic. Dar să știți că nu sînt numai eu de vină. Anii, anii au trecut prea mulți, neîngăduți de mulți și ce să fac? Totul se confundă... Durea scade iar viața se umple cu mici bucurii. Iartă-mă dacă amintirea nunții noastre este mai vie în mine decît cea a morții tale. Anii trec, transformînd totul, singură dorința de-a trăi supraviețuiește... (se aude o bătaie în ușă. Intră o femeie între două virste cu fata galbenă ca fildeşul. Mișcările ei sînt încete, calculate, ca și vorba ei. Poartă părul cu cărare la mijloc, bine netezit spre ceafă unde este adunat într-un coc imens. Aruncă o privire severă prin cameră, o privire încărcată de reproșuri).

PARASCHIVA — Nu s-a zice că astăzi se împlinește 22 de ani de la moartea soțului dvs...?

MARIA (scoțîndu-și rochia în spatele unui paravan) — Ce bine arăți Paraschivo, parcă întineriști din zi în zi.

PARASCHIVA (necreduloasă) — Unde-i rochia dvs. pe care ați purtat-o la înmormîntare? S-ar fi convenit măcar azi s-o îmbrăcați.

MARIA (revine într-un capod de culoare închisă) — Nu știu c-am vindut-o?

PARASCHIVA — Ei asta e, doamnă. Ați vindut-o pe cea fantezie, cu dantelă venețiană de v-ați cumpărat aparatul ăsta care cîntă. Asta vă mai lipsea.

MARIA (cu o timidă sinceritate) — Nu pot să trăiesc fără muzică. Patefonul cel vechi s-a stricat, plătice s-au uzat... Trebuie neapărat să cumpăr unul nou, din cele care se găsesc acum. (după o scurtă pauză). Am fost întotdeauna sinceră cu tine... Într-adevăr rochia neagră e în sfîrșit; n-am vindut-o. Dar azi... azi dimineață mi s-a întimplat ceva foarte curios... Am confundat datele... (rîzînd) — Am crezut că astăzi e aniversarea nunții noastre și nu a... Am îmbătrânit fetițo, și încă rău de tot! (figura severă a Paraschivei îi îngheață surisul pe buze) — Tu ești altfel, mult mai altfel decît ceilalți oameni.

PARASCHIVA — Sînt un om care nu pot să uit. Asta e tot. Acum de pildă, vin de la mormintul răposatului dvs. soț unde se cădea să vă găsec. Am aprins candelă (apăsat) pentru că se stînese și... apoi am fost nevoită să iau câteva panselute de la mormintul lui Florin al meu și să le așez pe mormintul dumnealor, pentru că în ultima vreme nu v-ați dat prea mult osteneala.

MARIA — Am fost cam neglijentă în ultima vreme. Mă și dor picioarele și tu știu doar ce departe e cîmîritul de mine.

PARASCHIVA — De mine era și mai departe. Trebuie să iau în fiecare zi orașul de la un capăt la altul și de-aia m-am și mutat.

MARIA — Te-ai mutat? N-am știut nimic.

PARASCHIVA — Abia de o săptămîină. (cu fața transfigurată de bucurie). — Acum, de la fereastră bucătăriei mele văd drept mormintul lui Florin. Oo, cit e de săracioasă totuși! Ce n-aș da să-i pot pune și eu o piatră funerară! S-aruncă crucea aia de lemn, roasă și înnegrită și să-i pun în schimb un monument de marmură. Marmură italiană! Așa ca aia de la mormintul soțului Dvs.

MARIA (scuzîndu-se parcă) — Nu i-am comandat-o eu ci familia lui. S-au intrunit în salonul de jos, știu oadaia care-l ocupată acum de maiorul ăla și au pus la cale totul: calitatea lemnului pentru coșciug, că l-au vrut de comandă, grilajul din fier forjat care să-i înconjoare mormintul. (zîmbind cu amărăciune) — N-au fost discuții prea multe; s-au înțeles cu toții repede... Discuțiile au început abia mai tîrziu. N-am căzut de acord asupra averii... Asta a fost în '47 în vară...

PARASCHIVA — Zău dacă înțeleg cum de n-ați făcut nici un pas că doar erați moștenitoarea lui directă?

MARIA — Ce rost avea fetițo, ce era să fac singură cu atîta pîmînt și atîtea case? Nu era de mine... Și apoi Dumnezeu le-a făcut dreptate. (ride amuzată). N-au intrat bine în avere că le-a și luat-o ăștia... Am ris atunci trei zile în sir!

PARASCHIVA — Nu era de ris doamnă. Să ieți tot ce-a strîns omul o viață întregă!

MARIA — Ion n-a strîns nimic, el a păstrat doar.

PARASCHIVA — Să vă audă bietul domnu!

MARIA — Nu mă mai aude fetițo.

PARASCHIVA — Și ați vrut-o așa neagră?

MARIA — Ce neagră?

PARASCHIVA — Piatra funerară a domnului Ion. E... cam tristă. Bumea zice că n-ați fost la nici un parastas al soțului Dvs.

MARIA — Și de m-aș fi dus? Mă revoltă acest obicei, mă revoltă.

PARASCHIVA — Nu v-am auzit niciodată vorbind astfel.

MARIA — Ei bine, mă auzi acum. N-am nevoie de parastase ca să-l port în mine.

PARASCHIVA — În sufletul Dvs.!

MARIA — Nici atît. Eu, spre deosebire de mulți alții cred că nu am decît niște cerele neuroase sau niște mușchi senzitivi care citează la niște rîstimpuri destul de inegale, să mă facă fericită sau nefer-

icită. Ion a plecat... definitiv, iar eu, am rămas singură.

PARASCHIVA — Florin însă n-a încetat nici o clipă să existe în mine.

MARIA — Fleacuri fetițo, fleacuri. Un maldăr de oase e Florin al tău și Ion la fel. Ei n-au existat decît calzi, vii, iubitori și îndrăgostiți...

PARASCHIVA — Iubitori! Indrăgostiți! Oo, dacă m-ar fi iubit Florin?

MARIA — Și-ți închinai anii unui cult steril și perfect inutil. (se întinde pe sofa. Paraschiva îmbracă halatul orbitor de alb și de aprêtat. Își înmoaie mințile în talc, totul făcut cu ceremonial. Începe s-o maseze pe Maria care între gemete de plăcere și de durere își deapănă mai departe gîndurile). — Da, ar fi cu totul altceva dacă-ași putea să rememorez, să desenez în spațiu fiecare gest al lui, dar totul îmi scapă. Moartea e oribilă și înfricoșător de monotonă și de egală... Așa Chivuțo, acolo sub coaste.

PARASCHIVA — E atît de trist și de adevărat tot ce spuneți. Ridicați-mi mină!

MARIA — N-au mai rămas din el decît două cuvinte care și-au pierdut pină și înțelesul: „a murit”, „a murit!”. De atîtea ori au răsănit cuvintele astea în mine încît au devenit ceva aproape liniștitor.

PARASCHIVA — Așaa!... E liniștitor?

MARIA — Da, este liniștitor, pentru că este ceva definitiv, sau, cine știe, poate că mie îmi este hărăzită puțină de-a face din armăsar... țințar.

PARASCHIVA — E greu doamnă, ăștia pedepesc.

MARIA — O fi greu, dar e și mai greu să fii tînar căsătorit și să n-ai casă.

Și apoi a moștenit el suficient simț practic din partea Alexienilor ca să se descurce. — Și să știu de la mine fetițo, că numai săracii sînt prinși cu șperțul. Am strîns toți banii, sînt acolo în sfîrșit.

PARASCHIVA — Și ați reușit s-o scoateți la capăt?

MARIA — Da fetițo, am tot vindut, că am atîtea boarfe că aș mai putea trăi o viață din vinzări.

PARASCHIVA — Și fața de pe unde-i?

MARIA — Nu știu nimic. O s-o văd, am să vorbesc cu ea și așa îmi va fi de-ajuns.

PARASCHIVA — Numai să nu dea peste o flușturăcă ca Florin.

MARIA — Nici o grijă. Eu l-am crescut pînă la vîrsta de 14 ani. Să știu de la mine că un bărbat crescut de o matusă care cîndva a fost slujnică, nu va face o alegere proastă, în nici un caz mai proastă ca unchiu-său. Și nici nu se va sinucide vreodată, ca Iubutul tău Florin.

PARASCHIVA — Credeți-mă că nici Florin n-ar fi făcut-o.

MARIA — Ei ași! Un ofițer delicat, cu mustăcioară blondă, răsfățat, n-avea de ales. L-a îngelat nevasta, trebuia neapărat să se impuște.

PARASCHIVA — Pardon, el s-a otrăvit!

MARIA — Mă rog, lașitate are diferite

dragul să-ți treci mințile pe o astfel de piele. Nu vă dau nume, că nu se cade, dar știți că masez pe cite una de te miri că mai săl bărbatu-său cu ea. Piele zbîrcită, sîni căzuți și să vedeți ce bărbat bun ai! Nici nu așteaptă bine să ies în vestiar că le și pupă și le giuguilește de te-apucă greața... Dvs. în schimb sînteți și acum frumoasă.

MARIA — Bine venit complimentul că pînă acum numai de morți am vorbit.

PARASCHIVA — Păi asta se întîmplă pentru că sîntem amîndouă văduve. Adică eu... doar într-un fel... de fapt eu așa mă consider. Eu sînt adevărata văduvă a lui Florin că eu nu l-am îngelat niciodată, chiar dacă n-am fost soția lui. (după o pauză, visătoare, ca în transă) — Era într-o primăvară... se împliniseră cam trei ani de cînd o luase de nevastă pe aia...

MARIA (o poveste cunoscută pe de rost) — Fereastră dormitorului lor dădea în grădinița acia mică de lângă primărie... Te-ai urcat pe un butuc și ai văzut ce se petrece înăuntru...

PARASCHIVA — „Și era în așa hal de neglijență că uita să tragă draperia. Prin perdeaua acia subțire...”

MARIA — „Se putea perfect distinge cum își înșeală bărbatul...”

PARASCHIVA — Și încă cu ce nerusinare! A doua zi i-am scris lui Florin o scrisoare ca din partea unui binevoitor necunoscut: „domnule, soția dv. vă înșeală!” Cinci sau șase scrisori i-am trimis și el tot n-o auzise.

MARIA — N-a auzit-o, dar în aceiași vară s-a sinucis. Asta a fost răspunsul lui.

PARASCHIVA — În vara aia, într-o duminică dimineață, m-am luat după el și l-am oprit pe o străduță liniștită...

MARIA — Ei, dar asta-i o noutate, nu mi-ai spus niciodată.

PARASCHIVA — Nu v-am spus niciodată, dar acum vă spun... I-am spus tot adevărul despre nevastă-sa, tot ce-am văzut în ultimele luni...

MARIA — Și ce-a spus?

PARASCHIVA — A spus că nu-l adevărat, că știe el de ce îl spun eu toate acestea și că e convins că soția lui e o femeie corectă.

MARIA — Vrei să spui că n-a crezut?

Atunci de ce s-a sinucis?

PARASCHIVA — S-a așezat pe o bancă, m-am așezat și eu. I-am spus ce frumos e acum la mine acasă. I-am descris florile din grădiniță, i-am spus că am cea mai frumoasă colecție de fețe de masă brodate de mine.

MARIA — Sînt într-adevăr foarte frumoase.

PARASCHIVA — Știi ce-a făcut?

MARIA — Ți-a propus că merge să le vadă.

PARASCHIVA — Nu! S-a ridicat în picioare, încrunțat, uite-așa o dungă avea între sprîncene și mi-a spus: „Deci fețe de masă, mai bine ai fi colecționat bani!”

MARIA — Ce răspuns!

PARASCHIVA — Atunci i-am despăturit dintr-un șervețel niște cornulețe pe care le-am pregătit pentru el. A mulțumit, a mîncat cîteva în fața mea, s-a întors pe călcîie și a plecat. A plecat și nu l-am mai văzut niciodată... decît în sicriu.

MARIA — Ar fi putut găsi o cale mai bună ca să scape de coarnele pe care le purta. Dar bărbății sînt atît de vanitoși și de ciudați. Ion al meu făcea de pildă alte trîznăni...

PARASCHIVA — Ce spuneți, doamnă, că doar dvs. nu l-ați înșelat niciodată...

MARIA — Nu, nu l-am înșelat. L-am iubit și l-am fost credincioasă pînă la capăt, dar credința mea a ținut pînă la sfîrșit, pe cînd dragostea mea...

PARASCHIVA — Păi cum așa?

MARIA — Primii ani m-a acceptat așa cum eram. Pe urmă a început să mă obligă să citesc, făcea lecții de franceză cu mine, de simțeam că-mi rup limba în gură. Cînd eram invitați undeva, mă ținea înțîlă acasă cîte o oră în picioare și se învîrtea în jurul meu și mă puneam de cite două-trei ori să mă schimb...

PARASCHIVA — De ce?

MARIA — Oamenii din lumea lui, cei mai mulți, ne coleau. Era o jîgnire adusă mîndriei lor că un Ion Alexianu m-a luat pe mine. Atîta l-au silit cu disprețul lor pînă l-au schimbat. La început făcea haz de stîngăciile mele, dar cu timpul au început să-l supere. Am căutat pe cit am putut să-l fac pe plac, mă purtam decent, tăceam mult cînd erau alții de față ca să nu spun vreo prostie. Dar oamenii nu voiau să mă accepte. Ion care era singurul meu reazăm, a devenit pe nesimțite nervos. Pretențiile lui sporeau față de mine. Îmi cerea din ce în ce mai mult. Voia cu orice preț să facă din mine o cucoană. Nu mai aveam voie să fac ceea ce îmi plăcea cel mai mult: să rîd cu poftă. Eram obligată să zîmbesc vag cu un aer distrat și idiot... Și cite altele... pînă a reușit cu desăvîrșire să mă scoată din sîrite.

PARASCHIVA — El voia asta pentru că prea mult vă iubea. Ca să strălucii în societate, să le arate...

MARIA — Nenorocirea a fost, că deodată eu n-am mai avut nici o ambiție în privința asta, în orice caz nu în felul în care o dorea el. Se revoltase ceva în mine și exact în momentul cînd se aștepta mai puțin, deveneam brusc slujnică dinaintea, vulgară, chiar mai vulgară decît eram în realitate...

PARASCHIVA — De ce doamnă? Ar fi fost minunat să-i faceți pe plac.

MARIA — Nu știu fetițo. Nici eu nu știu de ce s-a născut acea încăpățînare în mine, că doar îmi doream atît de mult să fiu și eu o femeie fină, manierată... A trebuit să moară ca să mă apuc...

PARASCHIVA — Să vă apucați de ce?

MARIA — Vezi biblioteca asta?

PARASCHIVA — Păi cum să n-o văd că doar game de cărți.

MARIA — Într-adevăr, sînt multe cărți. După ce a murit, am început să citesc. Întîi pe cele care mă distrau, apoi am trecut la celelalte. Mi-am luat medita-

am învățat germana, acum știu și ceva engleză.

PARASCHIVA — Sînteți foarte învățată doamnă, tot orașul o spune. Puneți mințile lingă solduri, așa, întîne.

MARIA — Am făcut pentru amintirea lui tot ce n-am fost în stare să fac pentru el cît a trăit. Astăzi sînt invitată peste tot, oamenii par să se bucure de tovarășia mea, ceea ce la cei aproape șaptezeci de ani ai mei, înseamnă ceva.

PARASCHIVA — Sînteți atît de iubită de toată lumea.

MARIA — Toată lumea mai poate să însemneze și nimeni. Astăzi știu mai mult decît ei toți la un loc și asta îi lasă cu gurile căscate. Sînt prețioși și ignoranți. Acesta este adevărul. Am aflat atîtea, l-am ajuns din urmă pe prietenii soțului meu...

PARASCHIVA — Sînteți sîrbătorită lor.

MARIA — Oo, Chivuțo, dac-ai ști ce cruntă mi-a fost dezamăgirea! Există citeodată în mine o durere care m-ar putea face să rămesc, să mușc mobilele și să mă tăvălesc pe jos. Ion era un om cu adevărat cultivat, neformalist, dar cel pe care îl credea egalul lui, cei pentru care mă chinua de moarte, toți aceștia sînt niște oameni de nimic. La ce bun tot ce-am făcut? Nici unul din ei nu suportă mai mult de două minute să le vorbești despre altceva decît despre el, despre calitățile lor.

PARASCHIVA — Ce vă pasă de alții. Pentru dvs. personal e foarte bine să știți o multime de lucruri interesante și limbile acelea străine. Nici mie nu-mi pasă de nimeni. Trăiesc în inimă și în gînd cu Florin, nopțile mele sînt pline de el și dacă ar veni și ziua să apuc să-l pun o cruce de marmură la căpătîi, fericirea mea ar fi deplină.

MARIA — Da fetițo, tu vrei marmură roz pentru ofițerul tău. Ce bine e să mai poți dori ceva!

PARASCHIVA — E atît de scumpă, nu-l pentru punsa mea. Întindeți bine mințile pe lingă solduri. Așaa!... Tîneți-le sub dvs. Așaa! Acum e bine. Mă gîndesc că aș pune să-i sape în litere de aur un epitaf cam așa: „Ecoul dragostei și al urii se contopește...”. N-ar fi frumos?

MARIA — Frumos, pentru că ți-ar plăcea dumitale.

PARASCHIVA — Dar să știți că nu-l de la mine. Asta stătea scris într-o carte pe care am citit-o de mult. Cum vă simțiți acum? Vă doare aici?

MARIA — Nu, îmi face bine. Vreau să lupt prin mințile dumitale dibace împotriva bătrînelii. Nu... Nu vreau să lupt împotriva bătrînelii, dar capul mi-e limpede și tînar și dacă tot mi-e sortit să trăiesc, nu vreau să mă doară încheieturile. Am declarat război reumatismului! (ride).

PARASCHIVA (o masează cu putere pe spate, pe ceafă) — Las-că-i vin eu de hac! Așaa! Doamnă!

MARIA (gemînd sub apăsarea minilor) — Da?

PARASCHIVA — Florin nu s-a sinucis!

MARIA — Poftim?

PARASCHIVA (cu o lucrare stranie în ochi) — Nu era el omul să se sinucidă. Prea mult iubea viața.

MARIA — Și totuși s-a sinucis.

PARASCHIVA — O doamnă, nu știți ce înseamnă junghii dureroase, înflorite de dureros al umilinței. De cite ori vedeam că e un bărbat la nevastă-sa, de atîtea ori simțeam c-am să mor de umilință.

MARIA — De ce dumneața? Era umilinta lui nu a dumitale.

PARASCHIVA — Cum puteți ghîdi așa? Umilinta lui era și a mea și o simțeam ca pe miile de ace care-mi macină trupul. I-am trimis lui Florin și scrisorile acelea, am făcut tot ce mi-a stîm în putința ca să-l salvez onoarea, dar el nu m-a ascultat... Cinci luni am cumpărat puțin cîte puțin un praf alb de la farmacie...

MARIA (cu un tipăt) — L-ai ucis!

PARASCHIVA — I-am salvat onoare și l-am scăpat de umilință! A mîncat cu atîta plăcere cornulețele mele, și tot praful alb pe care l-am strîns era... Cum a ajuns acasă... gata! (masează din ce în ce mai frenetic) — Am vrut atunci să mă otrăvesc și eu...

MARIA — Paraschivo, ce tot spui? (după o clipă) — Sărmană fată, durerea morții lui îi tu-a luat mințile... Nu mai știu ce vorbești!

PARASCHIVA — Eu știu cum a fost, mintea mea e întregă, mai întregă ca cînd... Eu am făcut-o... Vai cum aș fi vrut să mînc și eu din cornulețe că doar am avut grijă ca toate să fie...

MARIA — Oo, ce bine e acolo la ceafă... mă așezi prea tare!... Mă doare!...

PARASCHIVA — Dar trebuia să trăiesc... Să-i pun o cruce de marmură!...

MARIA (șoptit) — Ce ți-am făcut? Mă doare... (Se aude sonaria. Prelung. Paraschiva își desceștează mințile. Degetele ei mai păstrează încă forma gîtului Mariei. Le privește o secundă. Se aude din nou sonaria. Paraschiva scoate un tipăt de groază).

PARASCHIVA — Ce mă fac? Ce mă fac? MARIA (se ridică încet în capul oaselor) — Du-te și deschide te rog. Trebuie să fie nepotul meu.

PARASCHIVA (într-o agitație nenaipomenită) — Iertați-mă, nici eu nu știu cum s-a întimplat... Degetele mele... numai ele sînt de vină... Ce mă fac?

MARIA — Te-am rugat să te duci și să deschizi!

PARASCHIVA (iese clătînindu-se și văicîrîndu-se. După cîteva clipe intră ținînd o hirtie în mînă) — A fost omul de la lumină, a lăsat chitanța.

MARIA — Pune-o acolo în vaza aceea! Mulțumesc.

PARASCHIVA (izbucnește) — Doamnă, o să puneți să mă aresteze, Florin al meu va rămîne fără mine...

MARIA — Acum știu că există oameni care-și doresc ceva cu atîta putere încît sînt gata să facă orice. Întimplător îmi stă în putere să-ți dăruiesc ceea ce-ți dorești, fără să fie nevoie să ucizi.

PARASCHIVA — Buna mea doamnă Maria!...

MARIA — Deschide șifonierul, pe raftul al doilea, sub albituri, găsești o mapă de piele cafenie. Florin al dumitale o să aibă o cruce de marmură... roz!...

PARASCHIVA (dintr-un salt, neobișnuit la înceteala gesturilor ei de pînă acum, e la picioarele Mariei. I le sîrăuță cuprînzîndu-le în brațe. Plînge în hohote).

— Cum am putut să fac așa ceva cu dvs? Buna și frumoasa mea doamnă Maria?... Oh, cum am putut să fac?... mințile ei, aproape pe neobservate alunecă pe Maria masînd-o) — Vă mai amintiți cînd mi-ați dat în dar rochia aceea verze cu perle la gît? Doamna mea bună. Dar paltonul și poșeta maro de astă iarnă? (plînge din ce în ce mai amar, glasul ei este acum strident) — Dar cuvertura aceea cu franjuri aurii? Oo, doamnă, doamnă, ce ticăloasă am fost! Iertați-mă! (o sugrumă pe Maria) — Iertați-mă!...

DIALOG DESPRE VIAȚĂ ȘI MOARTE

PIESĂ ÎNTR-UN ACT DE SUZANA CIORTEA

PARASCHIVA — Ridicați și mina stîngă! Așaa!...

MARIA — Și să nu crezi că am devenit deodată înțeleaptă. După moartea lui, aveam momente cînd simțeam că-mi pierd mințile. Însă într-o zi mi-am zis: „mori sau trăiești, dar trebuie imediat să te hotărăști!”... Și cum în acele zile începuse să-mi revină somnul și pofta de mîncare, am ales. Asta a fost cea mai memorabilă zi din viața mea... dar... în sfîrșit... e complicat să-ți povestesc acum. Să mă întorc pe burta, Chivuțo?

PARASCHIVA — Nu, nu încă. Mai simt aici niște noduri. (începe din senin să plîngă).

MARIA — De ce plîngi, femeie?

PARASCHIVA — Așa de frumos îmi spunea „Chivuțo”. Numai biata mama, cînd eram mică mai îmi spunea așa.

MARIA — Ești prea sentimentală fetițo și mai cred că ești și puțin maniacă. Îți trăiești viața piercîndu-o din siropul dulce-amărul al visurilor tale neîmplinite.

PARASCHIVA — Cum puteți spune că sînt maniacă? Pentru că-l păstrez și acum în sufletul meu?

MARIA — Sufletul! Mersu sufletul! Multe îi mai punem în spinare! Te-ai culcat cu el?

PARASCHIVA (cu o roșăță virginială) — Cum aș fi putut s-o fac? Doar știți prea bine că nu am ajuns la cununie.

MARIA — Păstrezi în tine, în carnea ta obesia bărbatului pe care l-ai dorit, stai nu te agita!... Tot așa se poate întîmpla să fii obsedată și de un bărbat cărui i-ai aparținut. E chestie de nuanță, dar sentimentul e același...

PARASCHIVA — Credeți-mă, nici cu gîndul n-am îndrăznit... Sînt o femeie cu frica lui Dumnezeu...

MARIA — Lasă asta fetițo, poți să fii o femeie cu frica lui Dumnezeu și să te culci în același timp cu bărbatul pe care-l iubești. Dumnezeu nu oprește asta. Neputincioși au scoarțit-o.

PARASCHIVA — Pot eu să vă contrazic pe dvs. femeie de lume mare și învățată? (după o scurtă pauză). — Uite că sar de la una la alta, dar tare mult îmi place cînd îmi ziceți „Chivuțo”. Sună ca o mîngiere...

MARIA — În definitiv, crezi că sună mai frumos „Chivuțo” decît „Paraschiva”? La drept vorbind, amîndouă sînt niște nume destul de... de neinspirate... Ah, mă doare!

PARASCHIVA — Iertați-mă, am apăsat prea tare, dar simt aici... în degete... simt aici niște noduri... uite cum se duc. Eu simt totul în degete... Așaa!...

MARIA (după o pauză) — Chivuțo!?

PARASCHIVA — Da doamnă.

MARIA — Tu crezi că eu sînt rea?

PARASCHIVA — Ferească-S

Lirică franceză

JACQUES PRÉVERT

Culoare locală

Văzui de NEAGU RADULESCU

Acest mic peisaj e foarte frumos!
Citeva stinzi și cițiva arbori
Ce se-ncaadrează armonios
Cu apa, cu malul,
Cu cerul luminos...
E foarte frumos!
Și-i liniște atit cit s-auzi vintul
și cintul
apei.
Privit de departe
peisajul apare mic, ca o jucărie
ce-n căușul palmei ar putea să-ncapă
cu tot; ci stinzi, copaci și apă
Dar dacă frumusețea lui te-mbie
Să vii foarte aproape
Dacă încerci să-l privești
Te vei lovi de stinzi sau de copaci
Desigur c-ai să te rănești...
Și e păcat!
Păcat, că n-ai aflat
De la-nceput;
Sint lucruri făcute să te admiri
Doar de departe,
In timp ce altele,
Se pare — o mică parte.
Au străluciri

ce doar de aproape se pot observa...
...Totuși, aici e foarte plăcut;
Strălucește rosul trandafirilor roșii
Albastrul abăstrelelor
Galbenul aprins al gălbenelelor
Și culoarea gri a micilor jderi cenușii
E o tandră și incitătoare vrăjitorie
Cu o pasăre paradisi ce-ți cîntă doar ție
Și mici păpuși, atit de vesele, de triste,
de îndatoritoare...

Oare?
Ei bine, da
E adevărat.
Este doar un mic peisaj breton
Monoton
Fără trandafiri purpurii
Cenușii, fără jderi cenușii
Fără abăstrele, fără păpușele
Fără nici o pasăre-paradis,
Dar n-are importanță!
Fiindcă peisajul imi place
Toate acestea eu le pot da
Și-nclin să cred că peisajul se va bucura.
Mai tirziu tot aici voi așeza,
Cei mai frumoasă fată din lume,
Anume,

In peisajul acesta fermecător
Pe care fata-l va îndrăgi
Iar el cu siguranță că se va strădui
Să-i ofere cind umbră
Și cind soare — fără nor —
Pe măsura mijloacelor sale,
Și fata va rămine aici
Iar eu, desigur, lingă ea,
Și-un urs brun ne va cînta
C-o tamburină...

De noi se vor apropia
Un cline, o pisică și un cal
Și multe, multe animale simple
Și calde și bune
Al căror nume
L-am uitat...
Și va fi mare sărbătoare
Ghirlande de lumini strălucitoare
Și ursul brun bătînd din tamburină
Va invita la dans lumea să vină
Și-n micul peisaj breton,
Toți vor dansa și vor cînta
La unison!

In românește
de ADRIANA TOMESCU

Henri Sloves

Teatru și rolul scriitorului

Dramaturgul HENRI SLOVES, venind de la Paris, vizitează pentru prima oară țara noastră, răspunzînd la invitația făcută de Teatrul evreesc de stat, unde i se joacă una din numeroasele sale piese: „Zece frați am fost”, piesă de mare tensiune dramatică prin care autorul pune în conflict o întregă problematică de existență și evoluție a omului.

Reîntîlnit în sala Teatrului evreesc de stat, după o vizită pe care i-am făcut-o la Paris, d. Sloves îmi spune:

— Teatrul evreesc pe care l-am găsit în România constituie pentru mine o mare surpriză. După cît știu acest teatru a luat ființă acum aproape un secol, la Iași, la „POMUL VERDE”, iar cel care a scris prima cronică despre acest teatru, a fost marele dvs. poet Mihail Eminescu.

— „In 1876, cînd Teatrul evreesc venea cu o tradiție națională specifică, spre deosebire de Teatrul Modern de azi...”

— „...care nu-l de fapt, decît o reîntoarcere la teatrul antic, completează repede d. Sloves. Ceea ce am observat însă, în acest teatru — modern — este amestecul de genuri. Aceeași actor trebuie să joace — în același timp — tragedie, dramă, comedie, comedie muzicală, deci și cîntec, dans... Echipa este demnă de toată lauda, bine echilibrată, demonstrînd intuiție și experiență scenică, sensibilitate, dar mai ales un puternic simț al sensului textului dramatic, ceea ce este foarte esențial atit pentru autor cit și pentru public. Un teatru bine organizat.

— „Ce ne puteți spune în legătură cu spectacolul piesei dvs. spre deosebire de alte scene?”

— „Aici, am găsit o concepție nouă atit în interpretare cit și în vizuina regizorului. Ceea ce m-a impresionat în deosebi însă, ceea ce a contribuit în mod esențial la frumusețea acestui spectacol, la succesul său pot afirma, e muzica, atit de inspirată, semnată de H. MAIOROVICI.

— „Ați putea să ne vorbiți mai pe larg pe marginea acestei observații?”

— „Mai pe larg, e foarte bine spus, pentru că muzica avea de împlinit anumite dificultăți, piesa oferind compozitorului două soluții: prima, o ilustrare muzicală cu fond folcloric, ceea ce ar fi comportat o muzică tradițională, și a doua o muzică modernă, abstractă, în consecință o muzică detașată de fondul istoric al piesei.

— „Și dvs. unde situați în acest caz ilustrarea muzicală a compozitorului?”

— „In amîndouă, pentru că H. Maiorovici a combinat, a sintetizat mai bine zis, un fond muzical evreesc, cu elemente moderne, electronice, concrete, ceea ce a creat o atmosferă dinamică, funcțională. Și acesta, trebuie să recunoaștem e un lucru greu de realizat.

— „Pentru că ați amintit de elemente moderne, ce părere aveți despre curentele moderniste în teatru și în literatură în general?”

— „In gîndirea modernă curentele constituie o formă de finalitate socială, foarte contestată însă. Absurd, existentialism, super-realism etc. etc., sint simple forme de literatură. Scriitorul, dramaturgul, sau romancier, are o misiune: să spună ceva.

— „In ce sens? Pentru că și literatura de avangardă susține că spune ceva?”

— „Evident, dar nu ca să influențeze omul, viața altor semeni, societatea. Pentru că, numai scriind în acest sens conștiința omului poate deveni o reacție, o funcție, față de toate elaborările care constituie o modă, un snobism.

— „După cite înțeleg sinteți împotriva reformelor. Dar, omul evoluează...”

— „Evoluează, dar reformele care nu sprijină viața, n-o face înțeleasă, prin căutarea adevărului, nu servesc omului.

— „In acest caz ce aveți de spus în legătură cu formula lui ROBBE GRILLET, care negă toate misiunile prin enunțarea: „J'ecrit pour savoir pourquoi j'ecrit” (Scriu ca să știu pentru ce scriu).

— „Că nu sint de acord. Scriitorul trebuie să servească omul. Dacă nu poate, atunci toate experiențele de căutare în laborator, rîmin un produs de lux, de simplă căutare a formei, a langajului. Pornind tocmai de la această negare a misiunii scriitorului — reflex al extravaganțelor în gîndirea modernă — în Franța s-a introdus o distincție fundamentală între ceea ce poate numi ECRIVAIN și ECRIVANT. Adică, între adevăratul scriitor și cel care scrie orice.

— „Dv. ați scris întodeauna teatru și de cînd?”

— „De peste 20 de ani. Teatru, zece de piese... Comedii muzicale.

— „Știu că piesele dv. sint jucate pe scenele multor țări din Europa, cit și ale Americii și cu mult succes, fiind foarte apreciate. In legătură cu prolifica dv. activitate, ce aveți în pregătire?”

— „Lucrez la o piesă care e de fapt ultima dintr-o trilogie: BA-ROUCH d'AMSTERDAM, sau Excomunicarea lui Spinoza. Celelalte două piese din această trilogie au fost jucate în diferite țări. Penultima „La guerre de Dieux” s-a bucurat de mare succes.

— „Si ultima din trilogie cum se va numi?”

— „De obicei titlul nu mă interesează. Atit timp cit și piesa nu e terminată n-am titlu. Nu-mi subordonez creația unei idei. Titlul este consecința firească a conținutului care trebuie desăvîrșit pînă la totală sa finalitate, a încheiat d. Sloves, oferindu-mi una din comedile sale muzicale „JAMAIS SI BEAU TEMPS...” pe care doresc traducînd-o s-o fac cunoscută publicului nostru.

ADRIANA KISELEFF

APROXIMAȚII ȘI SUGESTII (III)

Un foc de revolver bine ținut a sfîșiat acest armistițiu în spiritul meu în ce privește America. La o distanță de timp ce crește cu fiecare zi, departe de acele locuri căutăm unele explicații și absolviți cînd mă gîndeam la politica Noului Com, pe cale de a fi stins lăsa undeva o porțiță de ieșire gîndirii mele. Știam că aici există foarte multe motive electorale și că îndulcirea unui act odios și inutil presupune și niște calcule, dar iată faptul brutal de acum zece zile: un negru, un pastor, un zeu al nonviolentei este răpus ca un cîine sub ochii uimii ai unei poliții ce vine todeauna tirziu. Martin Luther King plătete cu viața apostolatul său. Tărimul violenței mi se relevă din nou, infricosător. Ce climat generează violența și cum poate fi ea explicată? Un jurnal cinematografic imi arată imobile în fîcări, lupțe de stradă și morți pe caldarîm. Poate or să existe oameni în stare să mi spună: dar asta e semnificativ mai largi democrații! Multumesc! Egalitatea de a putea fi ucis și egalitatea de a avea dreptul să ucizi. Cu morală de caverne nu m-am împăcat niciodată. Există un tăis al civiltății capabil să îndrepte cele mai mari rele, dar libertatea de a cumpăra arme de pe stradă și a rezolva scurt nepotriviri de idei, iată ce n-am să admit niciodată.

S-ar părea că americanul este de o naivitate supremă și de un idealism sublim. Eu cred, și asta o spun în urma convorbirilor avute cu diferiți oameni, că omul de pe stradă din această țară, în realitate nici nu face politică. Gîndirea lui e mistificată de un serviciu de propagandă ireproșabil, cu demonice puteri de influențare. Și lucrul mi se pare firesc într-o lume atit de ocupată, ghidată, de la pasta de dinți pînă la marca de automobil. Cel mai ades cînd era vorba de Vietnam mi se răspundea că americanii trebuie să fie în Asia, să țină un pictor acolo! — De ce? Mai întii se invocau citeva argumente de ordinul acesta: țara noastră e cea mai puternică din lume și noi trebuie s-o dovedim mereu. Perfect, spuneam, dar cum? Dv. vorbiți despre democratizare, despre dictatura unora și faceți politică acolo cu tipii corupți, cu traficanții de opium, cum află de la ultima oră a ziarelor! Parcă nu se potrivește ceva. Generali, oameni puși la zid, guverne răsturnate cum ai răsturna o cutie cu chibrituri. Ceva nu e în regulă! Aici totul se termina invariabil cu un răspuns agresiv: Deci sinteți pentru puterea unui singur partid! E ceva!

Anecdote vorbind lucrurile aveau hazul lor pentru că mi se explica cu destulă răbdare că de fapt și republicanii și ceilalți aveau în parțile lor cite două aripi: una de stînga, una de dreapta! Ajuungeam astfel după scotellele interlocutorilor la patru partide. Surusul meu nu convingea. La urma urmelor, americanul poate să opteze pentru cine vrea! Splendid! replicam, dar citi candidați existau și mai ales cit costau aceste candidaturi? Vedeți lucrurile păreau delicate. Politica este aici un lucru particular. Oamenii ghicesc lucrul acesta dar o anumită inerție în rețea de la comentarii. Aparent, luîndu-ne după zăre, aspectele vieții politice americane sint foarte democratice. Au căzut guvernatori din cauza secretarilor. In campaniile electorale sint impinse soțiile și copiii, tam-tamul publicitar folosește biserica și credința, bani donați lucrurilor de folosință publică atrînd foarte greu în balanța alegerii candidaților. Nimeni nu se întreabă sau nu vrea să întrebe de unde vin acești bani? Cu ce au fost făcuți? Cit costă voturile și o campanie electorală? Și de unde sunele acestea? Cine le suportă la urma urmelor? Intrebări rămase fără răspuns.

Iată răsună împușcături în această istorie dramatică a Statelor Unite. Tabelul președinților ucizi devine din ce în ce mai lung. Asta nu mai miră pe nimeni? Moartea lui Kennedy nu a sîdusit sufletele colectiv americane? Eu cred că da. Iată al doilea mort ilustru în decurs de cîțiva ani, dar doilea național, iar vase cu catargul în bernă, iar discursuri. Poliția aleargă besmetică după un ciudat rasist care a luat lecții de dans în scurtul intermezzo al unei eliberări și e partizan al unui senator feroce. Ce film, ce Faulkner e aici! Libertatea americană umbli înarmată cu o pușcă cu lunetă și-și face de cap. Un demont ucide opt femei, un fermier este răpus cu toată familia de doi vagabonzi pentru cîțiva dolari. Spuneam căutînd la un mic dîneș pe malul Pacificului: — Domnilor, America ar trebui să doarmă cu usa închisă! Nu știu ce înțelegeau ei din cele ce le spuneam eu, dar pe mine mă durea minciuna și naivitatea acestui popor pe care-l cred funciar bun, bine intenționat, dar atit de ușor de înșelat de către semenii fără scrupule! Intr-o democrație reală, și știu ce scriu acum, poporul cîruia i s-a ucis președintele ca la abator nu ar fi trebuit să tolereze minciuna unui raport fals de la un capăt la

altul, care avea singurul merit de a fi fost voluminos! Probe furate, martori suprimați, nu credeți că acest film de groază trădează o mare slăbiciune colectivă? Un procuror încăpăținat care e bătut de demență numai pentru că se încăpățînea să susțină ceea ce știm și noi cei de aici, că Kennedy este victima serviciului său secret — l-am numit pe Garrison — luptă cu vremea și cu ștergerea sistematică a dovezilor și riscă să fie ucis în fiecare zi, vai ce inutil! și nimeni nu se mai miră că el se lovește de un zid impenetrabil. Sint realități triste, dure, neplăcute, dar ele trebuie spus, repetate acestor oameni foarte ocupați, atit de ocupați încit riscă să fie prinși odată cu usa deschisă și să moară ca naftineu.

Dacă această lipsă de ordine și de răspundere este socotită ca treaptă supremă a vieții politice, dacă se gîndește că a dispune cine vrea de cine nu vrea reprezintă vreun progres, eu refuz să aplaud. Am intrat în Casa Albă ca într-o casă oarecare într-o insorță dimineață de iarnă. Lumea puflină, odă modestă de conac de țară. Washingtonul era această calitate de a fi o oșezare liniștitoare, citeva mobile țepene, multe portrete, parcă atunci se punea undeva cealaltul fier și nu m-aș fi mirat să dau nas în nas cu doamna președintă, rătăcită prin porțile ei apartamente. Toată această vizită trăda o largă democrație. Șeful statului putea fi deranjat la el acasă de citeva ori pe săptămînă. Nici un mister, un fel de sentiment familiar de conviețuire laolaltă, repet, liniștitoare. Afară pe trotuare, cîntiva sau mîine puteau să treacă pichete de grevă, cu pancarte: un grup de oameni nu era de acord cu politica guvernului. Perfect! Ce vrei mai mult! Se pot închiria săli în care să ții discursuri împotriva președintelui sau a altcuiva, nu te împiedică nimeni. Ziarele cu manșete scandalozose, omul e sărat la suflet! Poate să zică! Dar in același timp vase formidable care bombe cu napalm spre Vietnam, tunurile trag, avioane de milioane de dolari ochesc precis sate de lut și uci zece de mii de copii. Nu e aici o ineficiență insurportabilă? Nu e o mascaradă fără nici o noimă? Intr-un mic cabaret din New-York am auzit schechiri aproape grosolane la adresa familiei președintelui Statelor Unite. Era vorba de fiica sa, de soția sa. Lumea ridea ca la noi, la Tănase, dar ce dovedea această libertate? Puteau acei ciș-

va actori amatori să influențeze marea politică americană? Aplauzele nu ascundeau, nu acopereau vaețele celor de pe frontul din Vietnam. Bombele sunau mai puternic în conștiința noastră decit glumele nefericirilor de actori. Un tineret pietos, lenș, pederașt defilează cu flori în fața batoanelor. Ei fac ghandism, adică cel mai nuij de impotrivire din cite există în lume in ce privește politica. Ani de zile ghîtara și lenea vor face să ridă pe politicienii ascunși in spatele seifurilor ghizuite de aur din Wall-Street. Există un cîntim care nu scapă nîmînu și poate el descurajează inconștient pe omul de pe stradă. La Harvard poetul meu cu nume dulce imi spunea că mișcarea de protest împotriva războiului din Vietnam a studenților este destul de activă. Asta nu l-a împiedicat să-mi precizeze că cei mai buni dintre ei după ce fac ghandism sau comandă florisirea napalmului se duc și servesc pe fabricanții de bombe cu aceeași seninătate. Vedeți dumneavoastră aceste două lucruri sint cu totul separate: una este să protestezi împotriva imunității și alta să faci bani din fabricarea bombelor. Trist dar adevărat! Intr-o casă din Pasadena, cel mai frumos cartier al Los-Angelesului am luat masa în familia unor oameni sublimi. O lume ciudată ne inconjura. Copii, nepoți, strănepoți. Aici, se bea numai lapte și apă, niciodată alcool. Un fiu de 25 de ani mi-a arătat revista pe care o tipărea pe cont propriu, o revistă progresistă evident, ceva care aducea cu publicațiile hippies, destul de interesantă, protestatară și serioasă deși o mare naivitate însoțea mentalitatea redactorului ei șef. Un nebul, spunea tatăl, șeful familiei. Pierd o multime de dolari cu afacerea asta a lui, nu-l citește nimeni! L-am privit pe omul din fața mea. Avea ochi cupiedici nimeni. Ziarele cu manșete scandalozose, omul e sărat la suflet! Poate să zică! Dar in același timp vase formidable care bombe cu napalm spre Vietnam, tunurile trag, avioane de milioane de dolari ochesc precis sate de lut și uci zece de mii de copii. Nu e aici o ineficiență insurportabilă? Nu e o mascaradă fără nici o noimă? Intr-un mic cabaret din New-York am auzit schechiri aproape grosolane la adresa familiei președintelui Statelor Unite. Era vorba de fiica sa, de soția sa. Lumea ridea ca la noi, la Tănase, dar ce dovedea această libertate? Puteau acei ciș-

am văzut și în Greenwich-Village și în cafețele Bostonului aveau iluzia că vor zădări corupția secretă! Indivizi ingerești!

Am mers undeva într-un building ce adăpostea redacția unui mare ziar new-yorkez. In hallul pîm de muzică de Crăciun un afiș urla anunța o grevă vltitoare a celor de la societatea de autobuze. O hartă precisă indica stațiunile apropiate de metrou și urile de unde camioanele armatei aveau să-i imbarce pe cei ce locuiau mai departe de strada respectivă. Ce organizare perfectă! exulta inșitorul meu. Vedeți cită ordine! Toată lumea e respectată, și cei ce doresc să facă grevă și patronii care nu se pot lipsi de serviciile funcționarilor! Admirabil într-adevăr! Ce scăpa tuturor mi se pare că era esența acelu act colectiv al grevei...

Poate o să mă credeți pesimist, poate acei glonț tras cu precizie în gîtul pastorului Martin Luther King a readus la suprafață un mai vechi sentiment de scepticism în ce privește condiția umană, poate, poate, dar sentimentul este real, eu credem o vreme că poate aici, pe acest continent, împotriva unor mijloace de influențare ostile Americii, această țară se va reabilita într-un fel în ochii mei. Ei, bine, pot s-o spun cu mîna pe inimă: cîțiva indivizi odioși nu au reușit să mă vîndece de indoială. De la paveria la building, în jungla nemiloasă umană nu s-au înregisat progrese! Supere-se, oricine, pe mine nu mă conving aparatele electronice și sborurile în Cosmos. Mă lasă rece aerul condiționat și suta de etaje, trenurile electrice și marile transatlantice. Pot să mă lipsesc de lifțurile ultrarapide, de frigider și de automobil. In această lume bita e banul! El lovește mai eficient, mai precis. El distruge, nu răneste, pentru că a creat o morală lipsită de scrupule și această morală se extinde feritîndeni în lume. Nu-i fericesc pe cei de mîine. Confortul sterilizează. Vom avea mașini de făcut versuri și roboți care ne vor găti mîncărurile favorite, ci și? Vom fi mai fericiți? O să vedem fotografia în relief și o să călătorim pe lună, probabil că secret îi invidelem pe nepoți cum eram noi invidiați de bu-nicii noștri. Murim alergînd după himere și parcă brusca aceea pășea nai repede decit...

EUGEN BARBU

Poezia lui Mateiu Caragiale

Editat postum, în 1936, când poezia noastră era dominată de vocile lui Blaga, Argehezi și Barbu, de experimentele tradiționaliste și moderniste, unicul volum de versuri al lui Mateiu Caragiale, Pajere, a părut puținilor comentatori care l-au luat în seamă venit parca dintr-un alt timp. Cum, într-un anume sens, și venea. Căci sonetele și terțenele cuprinse într-insuși ajunseseră, majoritatea, la cunoștința citorilor pentru întâia oară încă în 1912, prin intermediul Vitejii românești și fuseseră scrise, unele, chiar în deceniul anterior, cele mai vechi datând din 1904. Aparțineau, așadar, unui moment când literatura de inspirație istorică, în orizonturile căreia se încadrează și ele, stătea, aproape în exclusivitate, sub auspiciile viziunii sămănătoriste, eroice și patriarhale. Imprejurarea le conferă firesc, cum arăta și Serban Cioculescu (Aspecte lirice contemporane) o valoare, o semnificație și o importanță oarecum aparte. O valoare și o semnificație menite, adăuga, să ne îndreptățească a-l considera pe Mateiu Caragiale, poetul, nu un desuet, ci un modern, un inovator, un precursor.

Volumul său se află, ca și acelea ale lui Coșbuc și Iosif, sub protecția lui Clio, invocată, de altminteri, chiar în textul liminar. Numai că, în Pajere, ea își pierde, probabil pentru prima dată la noi, atât accepția de muză a poeziei epice, cât și valențele imnice sugerate de etimologia numelui său. Pentru Mateiu Caragiale, Clio rămâne doar muza istoriei. Dar istoria însăși, pentru el (care nu se socotește, aici, nici pe departe, un „laudator temporis acti”) are un înțeles deosebit de cel în vogă printre contemporanii de la începutul secolului, îndrăgostit, prin tradiție, de letopisete și de figurile glorioase ale neamului: „Mi-a înginat stăpina: „Nu-n file-ngâbenite / Stă-mbălsămată taina mării strămoșești. / Amurgul rug de purpuri aprinde; de-l privești / Se-nfiripă-n vîltoarea-i vedenii strălucite. // Căci, uriașe stoluri la zări incremenite, / Zac norii ce în praful genurilor cerești. / Par pajere-ncețate de scriptori din povești / Umbrind cetăți în flăcări cu turnuri prăbușite. // Dar ceata serii-neață troienele de jar. / Atunci mergi de te-asează sub un bătrîn stejar. / Ascultă mindrul freamăt ce-n el desteaptă vîntul, // Ca-n obositu-ți suflet de vrajă răzvrătit, / Cînd negrul văl al nopții înfășură pămîntul / În geamăt să tresară străbunii adormiți.” (Clio). Trecutul, prin urmare, trăiește peste timp nu în texte, ci în datele perene ale unei geografii de adîncă elocventă, în imaginile vesperale (sugerînd și aci, ca și în alte secolente ale volumului, condiția intens tragic-eroică), în norii ce plutesc ca „pajere-ncețate de scriptori” (sugestie, și acestea, ale aceleiași condiții existențiale), în freamătul bătrînilor stejar (simbol al ideii de rezistență, de trăinicie, de măritur peste vește), într-o natură, deci, care nu e altceva, transfigurată, decît un alter ego, o stare sufletească de complexă vibrație, a poetului însuși, tezaurizări și el, ca și peisajul, al amintirii, în nemurire, a străbunilor. Trecutul e, în concepția lui Mateiu Caragiale, o realitate fantomatică în care umanitatea se cristalizează nu în indivizii concrete, evocabili atare, ci în contururi caracterologice mai larg reprezentative. Memoria nu mai reține nume și fizionomii particularizate în cronici, balade sau legende ci tipologii, în spirit nu o dată labruerian. Într-o epocă de avînt înalt romantic, întemeiată pe cultul personalităților (mai ales pilduitoare), autorul Pajerilor classicizează în stil parnasian, luînd ca model Trofeele lui Heredia. Orientarea sa, relativ singulară în poezia română, are ca efect suita de sonete-portret închinată „războinicului”, „călugăriței”, „boierului”, „inteleptului”, „asprei”, „croncarului”, „domniței”, „trintorului”, „cortilor vechi”, „voevodului” etc. De la caz la caz, descripția, ocolind tentațiile psihosociale și ale locului comun, scoate în relief însemnele fizice și cutumele (ridicate, evident la rang de semnificații) sau determinările de ordin istoric (valorificate, la rîndu-le, în sensul caracteristicului), fixează tipul la nivelul civilizației căreia îi aparține sau subliniază, prin contrast, asocieri, corelații, natura lui strict morală. Incit perspectiva se modifică, practic, în fața fiecărui portret. Dar nu numai perspectiva (trecutul fiind astfel ipostaziat în efigii distinct diferențiate), ci și atitudinea postului, demonstrîndu-ni-se, astfel, încă o dată, că formula parnasiană nu presupune numaidicî respirarea oricărei urme de afirmare a personalității. Lucru firesc la un scriitor pentru care trecutul reprezintă, totuși, în primul rînd o valoare afectivă, un univers diversificat în structuri și reverberații sentimentale profund deosebite, cunoscînd și starea de falsă obiectivare și pe aceea de nedismulată participare lirică. Un sonet ca Noaptea roșie (aleg extremele), creionînd imaginea voevodului care mai găsește în sine resursele morale necesare pentru a relua lupta (textul se relevă, implicit, asemenea altora din Pajere, ca o replică a unei legende ale lui Boiinteanu, dar și la stilul euforic, festiv, microepopeic al sămănătoristilor) e, prin chiar evocarea despoventată de orice comentariu, concludent. Aici faptele vorbesc singure, semnificația etică fiind cuprinsă în sensul desfășurării lor, iar punctul de vedere afectiv al poetului în natura dimensiunilor etice reliefafe eroului: „Trecînd ca o nălucă prin viitor, prin norii / El fug-nvîns, și besna pădurilor l-înghețe. / Nu simte cum în valuri, din rănite cumplite, / Îl curge mindrul singe pe platoșă siroi. // Dar gîndu-i vâjnie sboară sălăbatic înapoi / Și cînd își amintesc cum de păgîn răpîte / Flăpîndește domniței în lanțuri zac robite, / Și cum țîtăii pierdă coccini amîndoi. // Pe-un mal de ripă calul și-oprește de-odată, / Privește plin de turbă spre zare-nfăcărâtă, / Și alba barbă-și smulge și / Bîstemașă hain, / Și-amenințînd văzduhul, cu pala-n mina dreaptă, / Se-nvîntăre Voevodul minț de-un aprig chin / În valea unde lupta și moartea îl asteaptă”. La cealaltă extremă se situează, nu împlîntor pentru un scriitor ce a dovedit repetat, auzîndu-l pe Argehezi, vocația ironiei, a sarcasmului, a contrastelor interioare. Boierul („E mic de stat, fărațnic, semeț și crud din fire, / Viteaz spătar fu-n lupte, dar azi cînd barba-e sură, / Cu dreapta se închină, cu stînga smulge, fură / Desfoaie și ucide în setea-i de hrăpire”) și mai ales Trintorul (în care se disting acorduri amplificate ulterioare în Cîntecul de Curtea veche) „În trîndăvă-aromeală stă tolnînt grecesc / Urmasul lor. Urit e, bondoc, sașiu, peltic. / El anteru alb poartă, metanii și ișlic. / În puf, în blăni și-n saluri se-ngrasă și dospesc. // Și gura-i strîmbă numai măcări bolborosește / E putred, desi tinăr: sârmanu-a fost de mic / Crescut pe miini străine. El joacă din buric, / Înjură, se răgăie și ride-apoi proteste. // Îl leagă-nă manea, e vesnic beat de vînt, / Să-ncalece l-e frică, pe brațe-l duc la butăz. // Dar, el, ce os de Donn e și vită de-împărat // Ades, făr să-și dea seama, își mingie hangerul, / Și cînd în fața morții odată s-a aflat, / În trintorul becnic s-a desteptat boierul.” Nimeni, în epocă, nu dovedise o capacitate similară de percepere neuniformă și neunivocă a trecutului nostru, un asemenea curaj de a investiga diferențiat caracterologic. Implicațiile polemice ale gestului poetic matedin sint, sub acest raport, neîndoielnice. Ele vizează direct, încă o dată, literatura patriarhal sămănătoristă, populată cu boieri de viață, înțelepți, virtuoși, viteji, patrioți. Și, într-un sens, imaginea tradițional romantică pe care nu puțin scriitorii o transmisese de despre așa zisa vîrstă de aur de odinioară.

Unor atari merite, le-aș adăuga incontestabilul dar portretistic, al lui Mateiu Caragiale, sensibilitatea sa plastică, forța lui de esențializare, strădania de a alege, din arsenalul lexical, cuvîntul cel mai sugestiv și mai încărcat de arome, formula care să recompună mai autentic atmosfera și dimensiunile etice evocate. Sint, toate, însușiri care îi definesc, în epocă, singularitatea. Și, prin accentul pus pe tipologie, prin tendințele demitizante, prin sobrietatea mijloacelor de expresie, prin evitarea epicului, modernitatea.

AUREL MARTIN

MIRCEA MANCAȘ

Doctor în filozofie, profesor de istoria literaturii și teatrului la Institutul de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale”, Mircea Mancaș (născut în 2 martie 1905 la Iași) s-a afirmat într-o direcție triplă: estetică, critică literară și istoria teatrului. Format ca scriitor și filozof în cîntatul revistei Viața Românească, (1926), cu o remarcabilă carieră didactică, Mircea Mancaș este prezent de patru decenți în presa noastră literară și filozofică. În 1933 a publicat la Iași volumul Gînditori și aspecte, iar în Istoria Filozofiei moderne e autorul a patru capitole: Curente din filozofia franceză (Spiritualismul, neocriticismul și neospiritualismul indeterminat, 1938), Spiritualismul: Maine de Miran (1938), Felix Ravasson (vol. IV), Charles Renouvier (vol. IV). În domeniul estetic este cunoscut prin studiile Psihologia „artisticului” în artă (1938) și Contribuția la psihologia fenomenului estetic (1941), dar mai ales prin teza de doctorat Condiționarea psihologică a artei (1940), lucrare remarcabilă, ce poate fi citată alături de operele contemporane similare ale lui G. Călinescu, Tudor Vianu, Mihai Ralea, Liviu Rusu. Scria „într-o epocă în care estetica trăia sub mirajul idealismului metafizic, fenomenologiei și existențialismului, lucrarea lui M. Mancaș se situează pe linia obiectivismului psihologic, combătînd teoriile mistice supra-individualiste și considerînd fenomenul artistic creator ca fiind de natură psihologică, cu puternice rădăcini în viața afectivă și cu incontestabile interferențe cu mediul social. În 1945 esteticianul a publicat volumul Opinii estetice și literare, care grupează un mare număr de studii, eseuri, informații, scrise cu obiectivitate și pasiune.

În domeniul criticii literare, Mircea Mancaș a publicat articole despre Ibrăileanu (Adevărul literar și artistic 1933), Camil Petrescu (Iașul literar 1938), G. M. Zamfirescu (Tribuna, 1958), Mihail Sadoveanu (Gazeta învățimîntului, 1960) etc.

În domeniul istoriei teatrului, în afară de articolele și studiile publicate în reviste, este autorul monografiilor Aristiză Romanescu (1957, 1961), în prezent are sub tipar studiile despre Teatrul românesc în Transilvania și în România în perioada dintre cele două războaie.

La toată această bogată activitate artistică amintim cursul (litografiat) de Istoria literaturii române (1960), povestirile din volumul Freamătul luminii (1918), în colaborare cu D. Alimăni, și traducerea din Margaret Kennedy și Leonid Leonov.

EMIL MANU

DICTIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ (ADDENDA)

ION AUREL MANOLESCU

Născut în comuna Plevna, județul Ialomița, la 31 ianuarie 1916. Absolvent al Conservatorului de Artă dramatică din Capitală (1939). Culegeri de versuri: *Lîngă o toamnă*, colecția Adonis, 1935. *Disc*, 1936, ed. Festival, în care și-a scris articolele publicate în reviste. În 1939 a dat la iveală *Viața romanțată* a lui Iuliei Hașdeu. În prezent este actor al Teatrului Giulești.

Din poveștile publicate între cele două războaie mondiale și cele apărute recent în revista *Lucaferul* a compus sumarul volumului de versuri *Sistem singuri*, în curs de apariție la Editura pentru Literatură.

V. CARIANOPOL

ION SOFIA MANOLESCU

Născut la 24 noiembrie 1909 în comuna Horia, județul Neamț. Mai întâi, ucenic brutar, zidar, electrician, sala-

hor, apoi inginer agricol la 37 de ani. Sub îndrumul lui M. Blecher și Sasa Pană, a debutat în Editura Unu cu *Odihnă neagră* (1935), urmata de *Muntele ascuns* (*Frize*, Iași, 1938) și *Intîlnirea cu focul* (1944). E inserat de G. Călinescu la rubrica *Repertoriul nostru* a *Jurnalului literar*.

Cu *Soare scufundat* (E.P.L. 1966) ne-am aștepta ca acest poet agronom să fie un Hesiod modern. Însă autorul care venea dintr-un suprealism nativ stăpînit de duhul blindetii moldovene este mai degrabă un bucolic, apropiat unor *Georgice* române. Natura nu-i servește decît de figuratie pentru stăruie ale sufletului care mai adesea de dragoste pură, cele mai rare pasteliste. Osmoza lor figurativă se face în dublu sens, sentimentele sînt personificate naturist, iar comportările naturii sînt umanizate. În ciclul *Cîntec neașteptat*, Ion Sofia Manolescu cîntă — aceasta este factura predominantă — nelipsită de diluata inflexiunii argeziene — într-o prozodie cantabilă, umbrelor și penumbrelor tăcerii: prima iubită, prima poză, memoria enigmatică a ființei, fumul natal, hirjoanele copilăriei și tineretii, uneri momente autobiografice. În ciclurile *Soare scufundat* și *Pămînt așteptat* motivele sporesc prin descripția diferitelor peisaje colindate, de retînit fiind prezentimentul morții din *Transhumanțele somnului*, transcris fără crispări, oarecum împăcat. Naturismul se îngreunează cu senzația integrării narative în ciclul solar (*Soare scufundat*), cu percepția germinăției, a forțelor din adîncuri. (*Rodnicie, Cîntec pentru pregătirea semîntelor*) culminînd cu poemul *Între mine omul și voi cortorii* (1944—1945). Dispus la finele cânticului, el pare o reintroducere la unelele dintîi. Formula e a discursului cu imagini scocante însă transparente, tinute într-o fluentă energetică persuasivă, de manifest. E singura „iesire” violentă a poetului. În general domol și angelic. După cunoscutul poem *Închin un înn cartofului din Ulyse* și *Ulyse* dans la cite al lui Voronca, lauda poetică a plantei „intercontinentale” se îmbogățește, poetul izbutînd o remarcabilă pleoșteră umanistă specifică momentului liric 1945. *Între mine omul și voi cartorii* este piesa numărul unu a cânticului.

M. N. R.

CONTEXTE

ANIȘOARA ODEANU:

Sub lumina verii

SUB LUMINA VERII

De pildă: cutare tînăr desenator parit într-o căldorie de odihnă își intrupe o clipă itinerariul pentru a îngădui prezența insolită a unei doctorețe de jară care îl pliticește înții, apoi îl intrigă și îl interesează și de care se simte îndrăgostit cînd e obligat să o părăsească (ANA TUDORA); O fată frumoasă dar cheală restabilește echilibrul sentimental al doctorului în tratamentul căruia se află și care e un individ complexat din pricina fizionomiei ingrate. Dar feței îi crește părul, pleacă, doctorul se așează pe marginea unui iu (UN CAZ INTERESANT). O bunică fostă călărească de circ posedată pentru scîrb timp în sinul familiei răstălmăcete prin atitudinea ei nonconformistă micurbhezismul urmasilor (CE FEL DE BUNICA E ASTA?). Un pictor tînăr se îndrăgostește de Inge, apariție germanică blondă, prototip placid al feminității suficiente. Dar Inge se logodește cu Vili și pictorul rămîne moluz ascunzîndu-se într-un boschet (SUB LUMINA VERII) etc.

Proza aceasta nu e discursivă. Nu este o excreșcentă lingvistică. Este o proză convențională, plată, fără strălucire. Iată un portret: „Avea un cap frumos, blond, ca un june prim de teatru sau de cinematograful, a cărui regularitate cam banală era, însă, salvată de ochii albaștri, cu privire inteligentă sub arcadele bombate, ce aveau acel soi de fixitate pătrunzătoare ce-ți amintea de ochii artiștilor plastici”. Iată un peisaj: „cînd soarele începe să mijosească deasupra orizontului, pudrînd cu roz niște nouriș de clăbuc care parcă stăteau pe loc pentru decor, toată singurătatea asta visătoare a cîmpului, cu urzile lui delicate, era emoționant de încîntătoare”. Și iată dialogul: — Din păcate, noi medicii ne simțim escroci adeseori chiar în exercițiul profesiei noastre... — Și în literatură, observă el, poți să ai impresia asta — De fapt, observă ea, nu poți să descrii gîndirea de organism, psihicul și fizicul se interinfuzează... etc. etc. Acuitatea observației psihologice ține de „De cîteva clipe se crease între ei o atmosferă neasfîtoasă” iar soliloquiile de „Doar nu sînt pe cale să fac un coup de fouard, își spuse”. Și așa mai departe. Tratamentele banale la un diagnostic banal, cum ar spune persoanele-medici din povestirile Anisoarei Odeanu.

IOANA ORLEA:

Calul de duminică

Calul de duminică

După ROBERT CALUL, CALUL DE DUMINICA are neșansa celui de al doilea venit. Ajuunge un cal pentru un titlu. Mai ales că nu bucura cu acest nume este cea mai reprezentativă pentru volum. Nu. Ci CURȚII INTERIOARE, singura proză notabilă integral.

Obsesia e a universului închis, limitat, a citadinelui obștinat prin aglomerația și mizeria morții comune concretizată în ploaie de gunoi prăbușindu-se peste cîntatul curții. Pentru că tipologia se definește adeseori în legătură cu ceea ce numim caracter — ceea ce definește dar nu se și suprașoie, aglutinarea nu este completă, cel mai adesea se ignoră ce se întîmplă pe urmă, rămînerea în singurătate, atitudinea individului față de sine însuși, dreptul de circulație a unor gesturi care vizează intimitatea strict. Ori universul CURȚILOR INTERIOARE este tocmai cochilia unde punctul de vedere al opiniei este interzis, acolo unde domină regnul bunului plac, acolo unde nu moralitatea ci aboterea de la ea se resimte ca eliberare. Încît o plantă verde cultivată în umbra peretelui de beton nu poate sfîrși decît apărînd cu lesie și un arici aruncat de la un etaj va scumbla spînzurat pe feava de scurgere a unui balcon. Echilibrul de dincolo de zid dispore în interiorul lui, aci se poartă fără jenă șosețe cu gaură în călcîi.

Celelalte bucăți din volum sînt mostre. Ofertă pentru curiori. Nehotărîrea de stil și disponibilitatea vizavi de abordarea problemei sînt singurele constante. Altă unitate nu există. Cele 22 de schițe pot fi semmate de 22 de autori. Precuparea e în general pentru oraș dar sînt și schițe rurale și schițe de mahala. Medul e cînd intelectual, cînd tehnic, cînd muncitoresc. Autoarea întuiește fără dificultate mentalitatea macoragului, mentalitatea femeii dezabuzată de căsnicie ca și mentalitatea jucătorului de cărți. De la proza de notație la proza de analiză și de la poezia la comportament, de la concizia expresiei la difirama discursivă și de la starea lirico-contemplativă pînă la dialogul supraabstract și suprașoie, toate modalitățile de fond și de formă sînt exersate cu rîvnă egală și cu final egal: mimetismul. Dar nu de mîmarea unor modele concrete e vorba ci de autotimarea unei teribile disponibilități pentru scriere, de avantajul cuvîntului. Între modalitățile aflate la îndemîna autoarea n-a descoperit-o încă pe a ei și atmosfera e de căutare febrilă. Între cuvintele folosite cu mare rîvnă nu le-a ghicit pe cele cu valoare de sigiliu personal și atmosferă de a labalizare lingvistică. Și sînt cuvinte care i se potrivesc, sint pregnante ale expresiei care pot constitui la un moment dat o delimitare. După cum i se potrivesc și tendința de a face literatură pe motive mondane, o literatură circumscrisă unui spațiu vital extrem de modern în care sensul mișcării e simplificarea înspre abstract. O oscilație între sensibil și inanimat, între romantism și tehnicitate, între mișcare armonică și sensul linar. Reperete acestea sînt însă numai enunțuri, se trece peste ele rapid, vor trebui reluate și adîncite pentru a se încheia un ton. Tonul de culoare sau tonul muzical, în sfîrșit tonul de literatură cu cheia la purtător.

SĂNZIANA POP

IN MEMORIAM

Din cînd în cînd, în mijlocul vîrstii anotimp, auzul și inima sînt tulburate de cite o veste pe care cu greu o putem concepe. Dispare dintre noi cineva, se intrerupe parca pentru o clipă curgerea firească a timpului și ne regăsim mirai mai puțini. Primăvara cu efluvii sale languuroase de miresme, cu izbucnirea de culori a întregii naturi pare a fi anotimpul cel mai puțin potrivit să ne aducă aminte de existența trecătoare prin univers. Simbol al înfloririi, al germinățiilor colosale izbutînd din pămînt și văzduhuri, ea ne poartă cugetul mai mult către senzenile eterne ale existenței și mai puțin către eferemeritatea lor.

Dar iată că în mijlocul unui asemenea anotimp s-a statornicit parca o lege necrisată a naturii. Pleacă perioade din miezul ei o ființă demnă de care ne aducem aminte cu nostalgie și regret, pe care o deplîngem nu numai ca individ ci ca pe o constință a colectivității. Anii din urmă ne-au despărțit primăvara de oameni de vocație, de talente de diferite mărimi, de stele strălucînd pe firmamentul culturii noastre. E aceasta un hazard sau o generozitate a naturii care a plasat momentul despărțirii în ceasul regenerării ciclului vegetal?

Acum cîteva zile încă o pierdere a unui artist ilustru. Distinsul poet și om de carte Adrian Maniu, animator

cultural de frunte într-o perioadă în care literatura noastră a început să respire în plin aer european. Autorul „Cîntecelor de dragoste și moarte”, acel magician al curiorlor, personal înșiștor și sobru, ne va stărui multă vreme în inimă. Rămîne în urma sa o operă de primă importanță pentru literatura noastră, prefirgitoare — cum se scria în chiar ziua morții sale în aceeași pagină a revistei — tipică a unei linii de evoluție a întregii noastre poezii. Personalul blajin cu lavalieră amintind prin tinuta sa de o întreagă generație din care unic reprezentant de seamă rămăse, ne-a înzestrat cultura cu traduceri de mare valoare depunînd în aceasta aceeași stăruință precum în supravegherea rafinatului său condei. Ce putem oare spune mai mult despre un om a cărui operă a intrat deja în patrimoniul național? Ne reuegem.

Și apoi Prinsesa, bonomul sau tăcutul a cărui căldură a sufletului și conversației nu o poți uita ușor. Pleacă și el în floarea vîrstii, după o muncă de decenii ca gazetar și scriitor, lăsînd în urma sa perfumele paginilor din cutreierata „Iară a viurilor”. Ne este dat să înregistrăm iarăși o pierdere ca și cum cele de pînă acum nu ar fi suficiente.

Primăvara. Anotimp al regenerărilor. Să ne descoperim pioși.

L.

Cultură și libertate

(Urmare din pag. 1)

rite prilejuri de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, în care principiile respectului față de libera dezvoltare a personalității umane și al legalității socialiste s-au repetat și subliniat necentenit ca o poruncă sfîntă a renașterii statului român, democratic și suveran.

Despre toate acestea, activul de partid, întreaga noastră societate, va lua cunoștință pe larg și ne revine datoria de a medita îndelung asupra lor, astfel ca prin aportul moral al fiecăruia dintre noi, partidul să-și întărească puterile și să-și consolideze pozițiile de fermă principialitate și de neclintit adevăr, pe care România areste, în propria-i stîmă și în stîmă contemporaneității ei istorice, ca un factor activ de progres în lume. Dintre aceste principii de temelie pe care comuniștii le-au apărut cu sine și trudă, în vremuri de cruntă teroare burgheză și fascistă și apoi în anii construcției socialiste, ca partid de guvernămînt, primul este principiul drepturilor omului liber de a participa după puterile sale la bunul mers al societății din care face parte, eliberat de teama samavoinței și a violării conștiinței sale curate.

Comuniștii au plătit deseori cu viața și cu libertatea lor susținerea și înfăptuirea acestor drepturi. Această nobilă revendicare seculară a Revoluției a mobilizat cele mai pure conștiințe ale poporului român. Ea ni s-a înfășurat tot timpul ca o tradiție de luptă, de la Bălecescu, pînă la triumful ei deplin, realizat în socialism.

În toate aceste bătălii, intelectualitatea României a dat eroi și martiri neuitați, fărîșii din materia înfinit durabilă a filozofilor și poetilor ei.

Din borangiul inefabil al acestor spirite neprețuite a fost croit și Lucrețiu Pătrășcanu. Frontul nostru ideologic s-ar fi aflat desigur pe poziții mult mai avansate, avîndu-l în rîndurile sale. Ca om de știință, filozof și scriitor militant, cel căruia lîră prea scurt al vieții i-a dat totuși răgazul de a scrie cîteva remarcabile cărți („Problemele de bază ale României”, „Sub trei dictatură”, „Un veac de frămîntări sociale”, „Curentele și tendințele în filozofia românească”) și să deshidă volumul unei impunătoare activități publicistice, el ne lipsește, în chip dureros și ca prieten și ca tovarăș și ca profesor.

Ca strălucit exemplu de om de cultură.

Indreptar pentru citirea lui Proust (Urmare din pag. 1)

Descrierea insistență a locuințelor, văzute dinăuntru în afară și mai mult în distribuția spațiilor și în implementarea și decorația lor, refîne pe cititor ca reflex literar al sedentarismului autorului, după cum sedentarismul ca formă de viață traduce condiția socială a femeii burgheze. Astfel că domiciliul personal, fie chiar numai în vederea unei viitoare legături, cum sînt între altele al Doamnei de Saint-Euverte sau cel numit La Raspeliere, capătă prin număr și descripție un relief artistic dominant, semnificativ natura domiciliilor feminine a scriitoarei.

Viața de interior și poezia interioarelor nu alcătuiesc însă ultimul termen al acestei naturi. Sedentarismul domiciliilor, depășindu-și primejdia alunecării în vegetativ, trece mai departe într-o coalescență a sentimentelor de rudenie cu lumea vegetală. Răsurile din Dou Côté de chez Swann, chiar cele mai prevestitoare din Jean Santeuil, și naterii Vivannei din Le Côté de Guermantes, cu mult mai mult decît al locurilor, unde înfloarea, aprind pe Proust-copil din plimbare pînă ce pătrîșii îl chemau din nou în grupul lor, erau ale sensibilității lui florale de fetiță, care se ubea în simbolurile frăgezimii și suavității proprii. Evocarea mai cu seamă a răsurilor de la Tanzonville, între multe flori descrise, încredințată de afinitatea, care îl oprește lîngă ele din excursie: „Deasupra ramurilor, ca tot alția dintre acei transalpinși sălbați din ghiveciurile înfășurate în hîrte dantelate, ale căror delicate luzeze sînt acelea de la Combray sau de la Balbec, ca și domiciliul străine, cum sînt între altele al Doamnei de Saint-Euverte sau cel numit La Raspeliere, capătă prin număr și descripție un relief artistic dominant, semnificativ natura domiciliilor feminine a scriitoarei.

Viața de interior și poezia interioarelor nu alcătuiesc însă ultimul termen al acestei naturi. Sedentarismul domiciliilor, depășindu-și primejdia alunecării în vegetativ, trece mai departe într-o coalescență a sentimentelor de rudenie cu lumea vegetală. Răsurile din Dou Côté de chez Swann, chiar cele mai prevestitoare din Jean Santeuil, și naterii Vivannei din Le Côté de Guermantes, cu mult mai mult decît al locurilor, unde înfloarea, aprind pe Proust-copil din plimbare pînă ce pătrîșii îl chemau din nou în grupul lor, erau ale sensibilității lui florale de fetiță, care se ubea în simbolurile frăgezimii și suavității proprii. Evocarea mai cu seamă a răsurilor de la Tanzonville, între multe flori descrise, încredințată de afinitatea, care îl oprește lîngă ele din excursie: „Deasupra ramurilor, ca tot alția dintre acei transalpinși sălbați din ghiveciurile înfășurate în hîrte dantelate, ale căror delicate luzeze sînt acelea de la Combray sau de la Balbec, ca și domiciliul străine, cum sînt între altele al Doamnei de Saint-Euverte sau cel numit La Raspeliere, capătă prin număr și descripție un relief artistic dominant, semnificativ natura domiciliilor feminine a scriitoarei.

Simpatia scriitorului față de regnul vegetal, contemplativ în măsură egală cu cel care îl contempla și cu care se îndrețește prin fixația rădăcinilor, deci prin sedentarismul naturii, comun, apare alături de adesea, încît e de mirare că un Claude Mauriac, care semnalează fugitiv puținele referențe ale lui Proust la regnul animal, nu merge la consecința semnificativă a observației sale. O mare metaforă a acestei simpatii pentru plante, simpatie care este mai curînd o conatură, ni se propune desamenea cu bazilica, de pe lîngă Balbec, îmbrăcată pînă sub streșini în iederă sau viță sălbată. Diferențele de nivel ale intruziunii compacte care, după cum se bombează sub aleargă plan, destăinuie sculpturile exterioare, contraforții sau alte elemente de arhitectură, viața unanimă a iederii catroproafice și în chip special fuga pe loc, la sulfarea vîntului, a valurilor verzi pe nevăzuți pereți se compun pînă la urmă într-un moment vegetal, a cărui contemplantă instruieste adînc asupra naturii contemplatoarei.

Colaboratorii noștri vă recomandă:

CARTEA: Cezar Baltag — Monada, ed. Minerva.

FILM: Ea va ride, producție italiană, cu Little Tony.

CONCERT: Lola Bobescu acompaniată de orchestra Filarmonică, dirijor Mircea Cristescu, în program lucrări de Aurel Popa, Mendelssohn-Bartholdy și Ciaikovski, vineri 3, simbătă 4, la Ateneu.

ARTE

Colaboratorii noștri vă recomandă:

TEATRU: Incident la Vichy, de Arthur Miller, în reluare la Teatrul Mic, cu Constantin Codrescu, Ion Marinescu, Vasile Gheorghiu, etc.

EXPOZIȚIE: Mihai Laurențiu — sculptură, galeriile din B-dul Băcescu, vernisaj 27 aprilie.

TELEVIZIUNE: Orchestra simfonică a Filarmonicii din Los Angeles, dirijor Zubin Mehta, joi 2 mai, orele 21, programul 2.

Spuneam, în cronică trecută, în care citam din Camil Petrescu, cu conștiința eventualelor recunoașteri ale unor împrejurări actuale, că în ansamblul dezbaterilor despre mișcarea noastră teatrală s-au făcut numeroase observații și sugestii, unele de un real interes, demne de toată atenția, favorabile unei abordări lucide, realiste a problemelor legate de o viitoare problemă a teatrelor.

Ceea ce mi s-a părut însă foarte curios, a fost că mai nimeni dintre participanții cu experiență la aceste discuții nu s-a referit, sau n-a făcut trimiteri la cel puțin câteva exemple dintr-un trecut nu prea îndepărtat, strâns legat de ceea ce obișnuim să numim cu legitimitate satisfacție și mândrie, tradiția strălucită a teatrului nostru.

Au existat între cele două războaie, și chiar și mai târziu, câteva companii teatrale a căror prestigioasă prezență în viața scenică românească a constituit etalonul model al unor succese răsunătoare sub raport artistic, devenit apoi, element de referință până în zilele noastre.

Mă gândesc, de pildă, la o companie ca aceea purtând numele ilustrațiilor Bulandra, Storin, Maximilian, sau, de o mai mică anvergură, dar

nu mai puțin reprezentativ, Teatrul lui Victor Ion Popa.

Să rămânem, deci, la aceste două exemple. Succesul reformat de cele două scene, într-o perioadă în care oficialitatea nu acordă teatrului nici pe departe creditul și sprijinul moral și material pe care îl acordă azi statul nostru socialist celor 40 de teatre existente, nu putea fi străin de câteva principii de bază ale unei scene.

Unul din ele, evident, era și rămâne reprezentat de ținuta superioară, sub aspect artistic, a repertoriului, care la rândul ei se dovedea, și ar trebui și azi să se dovedească, în strânsă legătură cu succesul, vulgar altfel, dar de neignorat, material.

Nu s-ar putea deci, zic eu, studia cu atenție și receptivitate conjunctura unor astfel de succese care au făcut posibilă existența acestor companii? Conjunctura și elementele ei constitutive. Nimeni nu ignoră, azi, firește, precaritatea condițiilor de desfășurare a activității acestor Companii, nu ignoră, de exemplu, eroismul unui Victor Ion Popa, în același timp director de teatru, regizor, scenograf, autor de texte, în sfârșit, organizator de spectacole. Nimeni nu ignoră eforturile sale, nu o dată

DINU SĂRARU CRONICA TEATRALĂ

O sugestie

disperate, după cum nu poate ignora spiritul său de dăruire în slujba teatrului, în slujba culturii pentru care a ars ca o flacără.

Nimeni nu poate ignora faptul că în ciuda succeselor sale, existența Companiei Bulandra n-a fost, nici ea, prea lungă.

În condițiile când arta teatrală nu constituia o problemă de stat ca astăzi, ele, aceste teatre, au reușit totuși să se impună și să se constituie pentru noi, în argumente ale tradiției de care vorbeam.

Atunci n-ar fi oare folositor să studiem experiența lor și să concludem și pentru noi, receptiv și tot ceea ce a rămas pozitiv și creator și apt să fie preluat și dus mai departe?

Am să dau doar două exemple. Nu știu, firește, acum, câte Agenții teatrale avea Compania Bulandra, sau dacă nu avea, Victor Ion Popa sigur nu avea. Nu știu și cîți organizatori de spectacole își permitea să plătească Compania Bulandra sau Victor Ion Popa sau oricare alt director de teatru din trecut.

Cîți actori își permitea să rețină pe schemă, fără să joace ani de zile, cîți scenografi și regizori își disputau, salarii, cu repertoriu schimbat de trei ori pe an cum se întâmplă azi într-o stagiune.

Știu că, de pildă, la Craiova, există 3 organizatori de spectacole și o Agenție cu o casierie care vinde să zicem în medie, pe zi, 15 bilete.

Nu vreau să fac, acum, contabilitatea acestor casiere și să ajung la concluzia că cele 15 bilete nu acoperă măcar salariul pe zi al casierei, lăsînd la o parte chiria Agenției, lumina, etc. etc.

Nu-mi permit să contabilizez situația scenografilor sau regizorilor care abia dacă pun într-un an două piese, hai să zic trei, plătite, altfel din afară, cu 5.000 lei spectacolul, pe cînd leafa lor reprezintă 30.000 lei.

Nu-mi permit să contabilizez pentru nici un teatru situația actorilor care nu joacă de ani de zile. Mă întreb însă dacă Victor Ion Popa își permitea să nu facă această contabilitate sau Compania Bulandra.

Mă întreb însă, dacă un director de teatru își permitea să nu se intereseze de faptul că indicele de folosire a sălii sale se ridică abia la 30%. Uneori, aceste probleme, așa de vulgare, sînt însă atât de strîns legate de ținuta artistică, încît, evident, nu-mi permit să mai insist.

VIOREL MĂRGINEAN „Compoziție”

Expoziția retrospectivă de arte plastice '63-'68 (1)

Profundimea de picturi și de sculpturi găzduite actualmente la Dalles, dezavantajate de o panotare monotonă, evidențiază cu precădere preocuparea artiștilor noștri de a se integra în complexul istorico-social al vieții contemporane, cerînd subliniat și în raportul conducerii U.A.P. prezentat la primul și a desfășurării actualei Conferințe pe țară a artiștilor plastici.

Maestrul consacrat și al artei românești expun, omagial, un număr mai mare de opere, dintre acestea care au intrat deja în conștiința publicului nostru ca reprezentative pentru arta lor. Simțămîntul național care animă lucrările lui Dumitru Ghiță se regăsește atît în severitatea monumentală a renumitelor lui flori („Trandafirul alb” prezent în această expoziție sînt dintre cei mai cunoscuți) ce aduc, față de violoncelul lui Luchian, o asprime de lirism neexpansiv, cît și în „Portretul de femeie”, trasat din volume energice accentuate, sau în „Peisajul din București”. Spirit rațional, exprimat în special în claritatea compozițională a pinzelor sale, Marius Bunesco este prezent cu două peisaje intitulate „Port la Dunăre” și respectiv „Bucureștiul de altă dată”. Tot cu peisaje, pictate în maniera caracteristică lui Lucian Grigorescu, Ion Muscăleanu, Gh. Ionescu, Adam Băltău, etc. completează tabloul picturii generației mai vîrstnice pe care-l prezintă actuala expoziție. Alături de ele se impun de asemenea pinzele lui Corneliu Baba, al cărui meșteșug de o claritate clasică este evidențiat de „Autoportretul” — efigie a unei voințe de creație mesențică, de portretul atît de cunoscut al „Arleciniului” de „Portretul de față” sau de „Natura moartă” ale cărei elemente cu indice de materialitate deosebit, sînt măiestrit redată, ca și tablourile lui Alexandru Ciucurencu dintre care mai ales „Peisajul” în dominantă galbenă este reprezentativ pentru căutările cromatice din ultimii ani ale artistului. Ca și în picturile lui Catul Bogdan, Micaela Eleutheriadu, R. Schweitzer — Cumpăna, Henri Căstăni, R. Iosif etc., o mare constanță de viziune, fidelitatea pentru un anume univers exprimat cu mijloace care-l singularizează, este lesne observabilă. Căutările febrile sînt înlocuite de o liniștită înaintare pe drumul ales, ale cărui multiple valențe sînt necontenit valorificate. Față de această „forță în adîncime” pe care o operează cîștigă artiștii mai înainte numiți, H. M. Maxy de exemplu sau Wanda Sachelarie demonstrează (în special primul) prin tablourile care-l reprezintă în actualul salon, mutații categorice de limbaj și de viziune. Comparații similare ne permit tablourile aflate în expunere ale altor artiști aparținînd însă generației mai tîneră: Ion Gheorghiu în incandescențele cromatice ale „peisajului agricol”-1964 sau în „Pasăre-1965” lasă să se întrevadă izbucnirea magmatică de forțe ce caracterizează lucrările sale actuale; cele două tablouri alăturate ale lui Ion Pacea „Compoziție” și „Păsări” evidențiază evoluția de la o viziune mai monumentală în care culoarea îndeplinește mai ales funcția formativă, la una de mai mare expansivitate cromatică.

Eugen Crăciun, ca de altfel și Viorel Mărginean prezintă de mai mulți ani variații în interiorul aceluiași formule, devenită obsoletă, în cele din urmă. Urmînd mai mult o compoziție decorativă, Gh. Saru în „Toamna” sau Brăduț Covaliu în „Peisaj cu case” folosec unul din procedeele narative destul de des întâlnite în pictura noastră: pe fondul general de o anumită culoare se distanțează insule — forme de o altă, în interiorul cărora apar obiecte cu valoare emblematică pentru subiectul tratat. Pe un sistem quasi-similar își alcătuiește și Georgeta Năpăruș compoziția tabloului „Femei și copii” în care însă întretăierea de forme și de zone cromatice e mai fluentă, contribuind la atmosfera generală poetică. Uzînd de aceeași convenție a juxtapunerii de obiecte cu simbolistică cunoscută, Florin Niculiu în „Legenda timpului” creează ca și în tabloul intitulat „Toamna”, o pictură ce exploatează valențele sugestive ale culorii.

CRISTINA ANASTASIU

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHIȚEI (redactor-șef adjunct); ION DODU BALAN (redactor-șef adjunct); GICA IUTES; SANZIANA POP; M. N. RUSU; DINU SARARU (secretar general de redacție); VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentarea grafică ȘTEFANA HARBUR

Prin recenta sa lucrare — Eteromorfie pentru coarde și suflători, Ștefan Niculescu atrage din nou atenția asupra unui fel particular de a înțelege și crea muzica, dintr-o perspectivă meta-artistică. Noua sa muzică are darul de a complini practic ideile acestei perspective afirmată teoretic, într-o demonstrație de artă născută sau poate numai cenzurată prin proiecte logice para-sonore. Ne aflăm deci în fața unei afirmări cu deplinătate a virtuților unei noi estetici, a virtuților eteromorfismului sonor.

În afara sferei propriu zis muzicale, lucrarea lui Ștefan Niculescu angajează prin urmare și discuții de factură estetică, filozofică, solicitînd intens relații cu privire la percepția sau intuiția reversibilității, causalității timpului, la ipostazele formale ale spațiului. Care sînt ideile ce pivotează în jurul lor concepția lui Ștefan Niculescu? Raportat la ideea de timp, compozitorul seizează în mod sensibil o diferențiere de sens între ceea ce numește „unidirecționalitatea timpului cotidian” și pluridirecționalitatea „timpului muzical, structurat în evenimente sonore”. Mai explicit, iată esența teoretică: „spre deosebire de timpul cotidian, timpul muzical poate prezenta evenimentele parcurse și într-o altă succesiune, inclusiv cea retrogradă. Prin aceasta se obține o contracarare a senzației de scurgere a timpului, adică reversibilitatea unor evenimente, imposibil de conceput în „timpul coti-

MUZICĂ

Ștefan Niculescu

dian”. Ștefan Niculescu s-a găsit atras continuu de timpul artistic lipsit de causalitate, timp căruia îi anihilează sensul natural de la trecut la viitor, destructivîndu-l, stativîndu-l. Reușita acestei atemporalizări a muzicii depinde însă de o similară ordonare sau mai propriu-zis dezordonare a spațiului, a masei sonore. Idei de atemporalitate compozitorul îi aduce complement ideea structurilor polimorfe, eteromorfe care nu reprezintă altceva decît dobîndirea non-cauzalității și pe plan acustic. Percepția detaliului nu mai interesează, și trebuie anihilată deplin. Sonoritățile sînt comasări de mulțimi microfonetice formînd un tot, un bloc. Tesăturile muzicale complexe se succed policrom. Nonrepetabilitatea este și ea o condiție. Trebuie să dispără fenomenul memorizării posibile. Intervertirile aleatorice ale structurilor în cadrul diferitelor execuții devin și ele obligatorii. Muzica este atunci o succesiune de evenimente imemorabile ce se autogenerază și distrug, sugestionînd oprirea timpului. Se pășește în această succintă demonstrație teoretică a principiului după care își construiește Ș. Niculescu muzicile întreg lanțul de sonorități și stări psihice la al căror spectacol atemporal, poate halucinant, asistă ascultătorul. Eteromorfie pentru coarde și suflători este o creație în care principiul teoretic impus inițial este perfect acordat imagini sonore. Este prin urmare un punct de echili-

bru și în același timp un maximum, o cristalizare a stilului compozitic pînă la abstractul deplin. Evenirile actuale au însă rădăcini mai vechi. Cu circa cinci ani în urmă, Simfonii pentru 15 instrumente stîrniseră cu prilejul interpretării aceeași stare psihică, a obiectivității și implacabilității. Momentul păstrează o semnificație cu totul aparte în succesiunile artistice ale ultimilor ani. Cantata a III-a pentru mezzo-soprană și 5 suflători de lemn accentuau aceleași tendințe. Invențiuni pentru clarinet și pian erau cu doi ani în urmă o culme a abstracțiunii, a staticului, a imuabilității temporale. Reauzindu-le azi trăim însă alte stări. Ce putea părea ieri insolit este azi perfect justificat. Sensul abstract, rece, ce putea să distanțeze, a dobîndit rezonanțe calofone. Dar atunci, ne punem întrebarea: există o dimensiune statică a muzicii? Nu cumva cultivarea noastră atrage și aici după sine „însușirea” noii estetici cu același sentiment al clasicului? Cine o poate ști? Ștefan Niculescu ne invită mereu cu muzica sa spre arta de adîncime, spre un univers pe care îl dezvoltăm continuu interesant. Indiferent dacă percepem sau nu (perspectiva este încă redusă) nuanțele temporale pe care ni le propune, trebuie să facem constatarea că astăzi creația sa se pășește la apogeu.

IANCU DUMITRESCU